

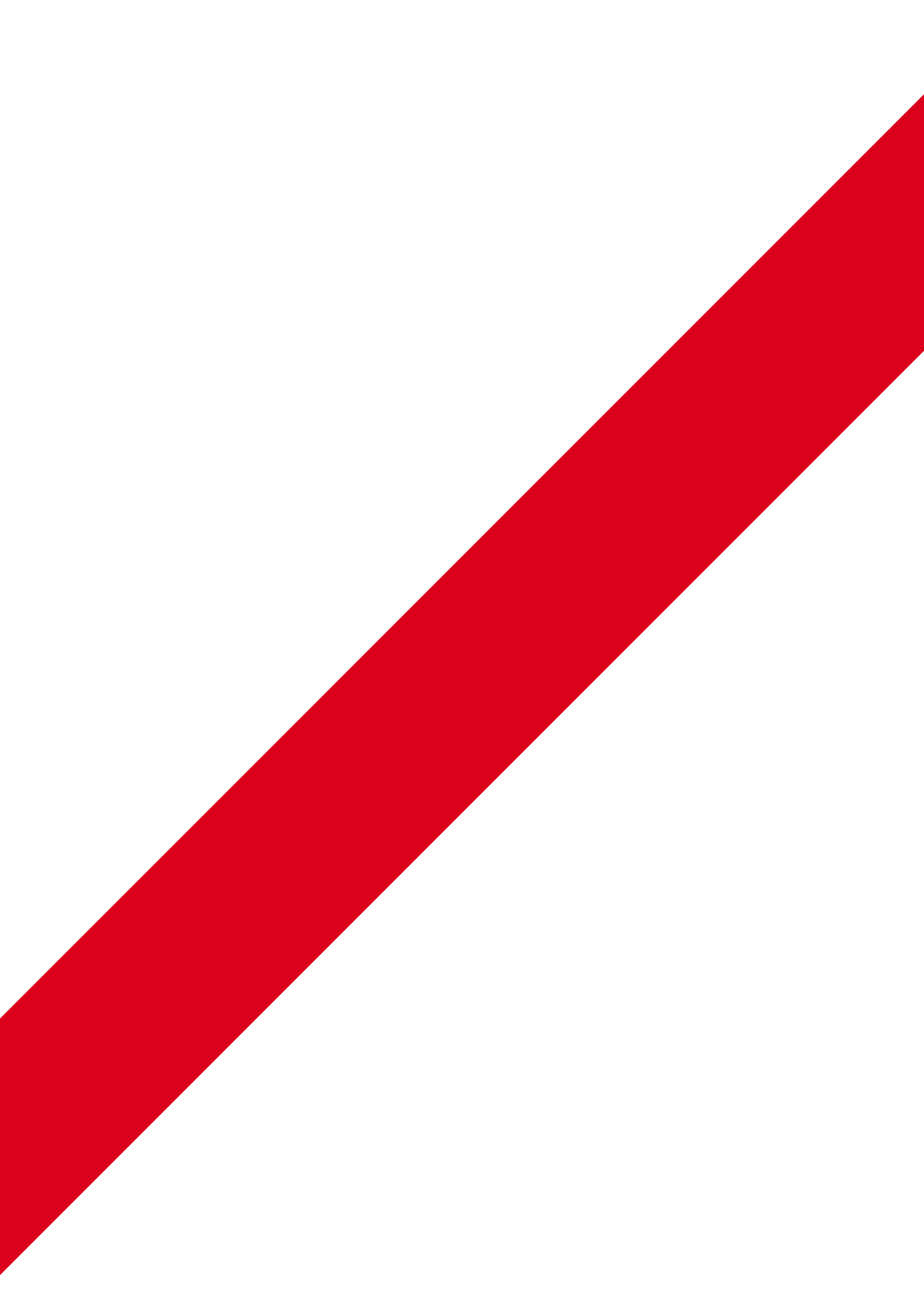
2015

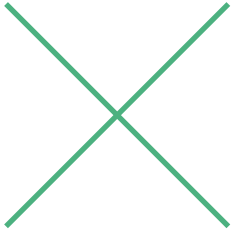
Vijf jaar NVAO

Kwaliteit getoetst

Vijf jaar NVAO

Kwaliteit getoetst

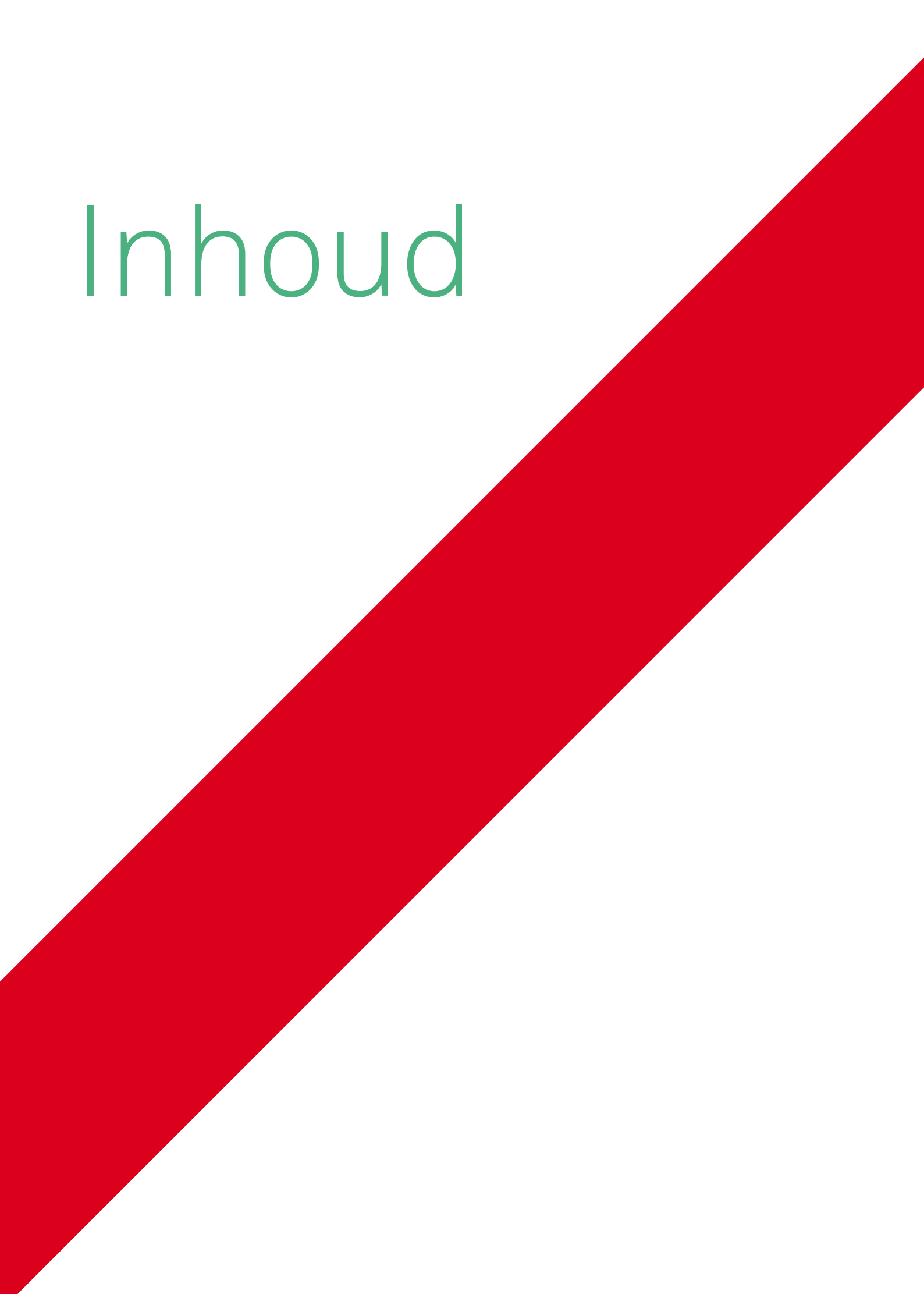

‘De introductie van de wettelijk geregelde accreditatie van alle opleidingen door de NVAO is een zegen gebleken. Door dit zwaard van Damocles ontstond een *sense of urgency* om het onderwijs te verbeteren. [...] Substantiële ingrepen hebben de kwaliteit, maar ook de waardering van ons onderwijs goed gedaan.’

Prof. dr. S.W.J. Lamberts, rector magnificus Erasmus Universiteit Rotterdam
Rotterdam, 31 augustus 2009

Inhoud

Inleiding	6
1 Het accreditatiestelsel	8
1.1 Opdracht	9
1.2 Kaders, protocollen en procedures	9
1.3 Besluiten	12
1.4 Internationale context	13
2 De accreditatieorganisatie	16
2.1 Kerntaken	17
2.2 Extra taken	19
3 De Nederlands-Vlaamse samenwerking	20
4 Balans	24
5 Verbeterpunten	32
6 Tot slot	36
7 Bijlagen	40
7.1 Afkortingen	41
7.2 Verwijzingen	42
7.3 Bronnen	45

Inleiding

Per 1 februari 2010 bestaat de binationale Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) vijf jaar. In deze periode heeft de NVAO zich niet kunnen beklagen over een gebrek aan belangstelling. Over het stelsel en de accreditatieorganisatie is immers al een veelheid van rapporten verschenen. Dat is om drie redenen begrijpelijk. In de eerste plaats kon de invoering van het accreditatiestelsel worden opgevat als een breuk met het tot dan toe fungerende stelsel van visitaties, met aandacht voor niet alleen kwaliteitsverbetering maar ook verantwoording. In de tweede plaats legden de betrokken overheden stevige sancties op bij tekortschietende kwaliteit. En in de derde plaats was de oprichting van een binationale accreditatieorganisatie een novum in het Europese hoger onderwijs.

De binationale samenwerking was overigens geen sinecure. Twee onderwijsculturen moesten met elkaar worden verzoend, wederzijds begrip moest worden gekweekt voor ieders bijzonderheden en gevoeligheden, rekening moest worden gehouden met administratieve en juridische eigenheden en – niet in de laatste plaats – er moest worden afgerekend met begrijpelijke scepsis over de meerwaarde van de beoogde samenwerking. Zonder enige twijfel heeft elk van deze vier speciale omstandigheden zich voorgedaan en op gezette tijden voor stevige discussies en spanningen gezorgd. Uiteindelijk blijkt de grootste uitdaging blijvend uit te gaan van de overeenkomsten zonder de verschillen uit het oog te verliezen.

De basis voor de werkzaamheden van de NVAO ligt in een verdrag dat in september 2003 door de Nederlandse en Vlaamse ministers is ondertekend en begin 2005 door beide parlementen is geratificeerd. In het verdrag is ook opgenomen dat binnen vijf jaar de NVAO verslag doet over haar werking. De uitkomsten van deze evaluatie worden gerapporteerd aan de Nederlandse en Vlaamse parlementen. Vooruitlopend hierop heeft in het Vlaams Parlement begin 2009 een eerste gedachtewisseling plaatsgevonden over vijf jaar werking van de NVAO.¹

Dit verslag beoogt de vraag te beantwoorden of de geambieerde doelstellingen zoals neergelegd in het verdrag zijn bereikt. Hebben het accreditatiestelsel en de NVAO bijgedragen aan het borgen en bevorderen van de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen? Is het verdrag inzake accreditatie effectief uitgevoerd? En is daarbij een efficiënte werkwijze gevolgd? Hoe verloopt de Nederlands-Vlaamse samenwerking? De NVAO beschikt inmiddels over voldoende overtuigend materiaal om deze vragen positief te beantwoorden. De continuering van de Nederlands-Vlaamse samenwerking in de huidige vorm ligt dan ook voor de hand. Dat neemt niet weg dat ook een aantal verbeterpunten naar voren is gekomen. In het verslag zijn daarom enkele aanbevelingen opgenomen die de positieve effecten van de werking van de NVAO alleen maar kunnen versterken. Ter afsluiting volgt een korte blik op de toekomst met primair aandacht voor het afronden van de eerste fase van het accreditatiestelsel, het verder ontwikkelen van de tweede fase en het blijven investeren in de Nederlands-Vlaamse samenwerking in een Europese context.

In het evaluatieverslag worden drie thema's besproken:

- 1 het accreditatiestelsel;
- 2 de accreditatieorganisatie;
- 3 de Nederlands-Vlaamse samenwerking.

Deze onderwerpen komen ook uitgebreid aan de orde in het zelfevaluatieverslag van de NVAO (april 2007) opgesteld voor de externe review in het kader van het lidmaatschap van ENQA. Het rapport vermeldt uitdrukkelijk dat de zelfevaluatie is geschreven met in het achterhoofd het thans aan de orde zijnde verslag van de voorbije vijf jaar. De gegevens voor dit verslag zijn dan ook gedeeltelijk ontleend aan het NVAO-zelfevaluatieverslag en de eindrapportage van de externe review commissie (september 2007).

- Andere bronnen waaruit geput wordt voor deze rapportage, zijn:
- de opeenvolgende jaarverslagen van de NVAO (2004-2008);
 - de eerste voortgangsrapportage over kwaliteitszorg in het hoger onderwijs van de Europese Commissie (september 2009);
 - het verslag van een gezamenlijk kwaliteitsonderzoek van de kwaliteitsbewaking van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen uitgevoerd door de Algemene Rekenkamer en het Belgische Rekenhof (september 2008);
 - vijf studies van de Nederlandse Inspectie voor het Hoger Onderwijs over het functioneren van het accreditatiestelsel in al haar facetten (2004-2006);
 - diverse publicaties van de OESO en CHEPS over de staat van het Nederlandse hoger onderwijs met daarin ruime aandacht voor het accreditatiestelsel en de NVAO.

Hoofdstuk

1

Het

accreditatie-
stelsel

1.1 / Opdracht

Nederland en Vlaanderen hebben gekozen voor een gezamenlijk accreditatiestelsel en de uitvoering ervan belegd bij een onafhankelijke organisatie: de NVAO. Als Nederlands-Vlaamse accreditatieorganisatie neemt de NVAO eigenstandige besluiten over de kwaliteit van zowel bestaande ('accreditation') als nieuwe opleidingen ('initial accreditation'). Het verlenen van accreditatie door een in te stellen accreditatieorgaan is de kern van het verdrag inzake accreditatie. Voor Nederland en Vlaanderen vormt het accreditatiebesluitⁱ door een onafhankelijke organisatie het sluitstuk van het extern kwaliteitszorgstelsel. Daarmee geven beide verdragsluitende partijen invulling aan de Bolognaverklaring die een belangrijke rol toekent aan externe kwaliteitsborging in het vormen van een kwalitatief hoogstaande Europese onderwijsruimte.

Volgens artikel 1, lid 1 van het verdrag is de opdracht van de NVAO 'zowel Nederlandse als Vlaamse opleidingen binnen het hoger onderwijs een toets nieuwe opleiding te laten ondergaan of te accrediteren.' Op het kernproces wordt uitvoeriger ingegaan in (sub)hoofdstukken 1 en 2.1. In lid 2 van hetzelfde verdragsartikel is verder sprake van 'opdrachten die de opdracht, bedoeld in het eerste lid, ondersteunen of aanvullen.' Deze extra taken komen aan bod in subhoofdstuk 2.2. Het verdrag voorziet ook krachtens artikel 11 in gelijkwaardigheid van diploma's van geaccrediteerde opleidingen ter bevordering van de mobiliteit van studenten binnen de Nederlands-Vlaamse hogeronderwijsruimte. NVAO-besluiten garanderen dat het kwaliteitsniveau van de opleidingen vergelijkbaar is. Wederzijdse erkenning van diploma's vergemakkelijkt de doorstroom van studenten naar een vervolgopleiding in Nederland of Vlaanderen. Voor de realisatie van deze doelstelling zij verwezen naar subhoofdstuk 1.4.

De actieradius van het verdrag blijft echter niet beperkt tot Nederland en Vlaanderen. De toelichtende nota bij het verdrag vermeldt expliciet dat 'een goed functionerend en internationaal erkend stelsel van accreditatie een absolute voorwaarde [is] om de internationale vergelijkbaarheid van het hoger onderwijs te bevorderen.' Vanaf haar oprichting heeft de NVAO dan ook zeer bewust ingezet op internationale samenwerking, in de eerste plaats binnen Europa maar ook daarbuiten. In de volgende hoofdstukken wordt aparte aandacht besteed aan de internationale context en activiteiten.

Missie

De Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie borgt op onafhankelijke wijze de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen door middel van het beoordelen van opleidingen en het verlenen van een keurmerk en draagt bij aan de bevordering van deze kwaliteit. Daarnaast levert de NVAO een bijdrage aan de vergroting van het kwaliteitsbewustzijn binnen het hoger onderwijs en bevordert zij de positionering van het hoger onderwijs in nationaal en internationaal perspectief.

De opdracht neergelegd in het verdrag is vertaald in de missie van de NVAO. Deze missie is ook opgenomen in de kwaliteitsverklaring (2006) en vormt het uitgangspunt voor de strategische beleidsverklaring (2007) van de NVAO.

1.2 / Kaders, protocollen en procedures

De kwaliteitseisen waaraan bestaande en nieuwe opleidingen moeten voldoen, heeft de NVAO vastgelegd in kaders. Beoordelingsrapporten ter ondersteuning van de accreditatieaanvragen zijn in Nederland opgesteld door de zogenaamde VBI's en in Vlaanderen door de evaluatieorganen VLIR en VLHORA. In deze rapporten doen onafhankelijke deskundigen op basis van visitaties uitspraken over de basiskwaliteit (NL) of de generieke kwaliteitswaarborgen (VL) van opleidingen aan de hand van zes onderwerpen en een twintigtal onderliggende facetten. Beoordelingen vinden veelal plaats in de vorm van een vergelijkende beoordeling van alle verwante opleidingen in een domein, bijvoorbeeld geneeskunde of taalwetenschappen. Uitzondering op deze beoordelingen in clusterverband vormt de Nederlandse hbo-sector. Deze cohortbenadering komt voort uit voorgaande visitatierondes zoals georganiseerd door VLIR, VSNU, VLHORA en HBO-raad. In de rapporten is ruimte voor aanbevelingen waardoor ook de verbeterfunctie van het stelsel tot haar recht komt, zij het minder prominent dan in het vorige visitatiestelsel.

i Onder accreditatie wordt verstaan 'accreditation' (bestaande opleiding) en 'initial accreditation' (nieuwe opleiding), tenzij anders is aangegeven.

Voor de onderzoeksmasters en verlengde masters (NL) zijn aanvullende kaders uitgewerkt naar model van de bestaande kaders voor reguliere opleidingen.

Voor de advisering over onderzoeksmasters wordt een beroep gedaan op vaste deelcommissies van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW).

Accreditatie

Toets nieuwe opleiding

<ul style="list-style-type: none"> > Bestaande opleidingen > Accreditatiekader met 6 onderwerpen waarvan onderwerp 6 Resultaten > Scores op facetniveau op vierpuntsschaal > Zelfevaluatie rapport > Externe beoordeling door VBI's, KNAW of de evaluatieorganen VLIR en VLHORA > Geldigheidsduur: 6 jaar (NL) of 8 jaar (VL) > Aantal: ca. 2.350 (tot 1 oktober 2009) 	<ul style="list-style-type: none"> > Nieuwe opleidingen > Toetsingskader met 6 onderwerpen waarvan onderwerp 6 Conditie voor continuïteit > Scores op facetniveau: voldoende of onvoldoende > Aanvraagdossier toets nieuwe opleiding > Externe beoordeling door NVAO-panels en -commissies, KNAW-commissies of VBI's > Geldigheidsduur: 6 jaar (NL) of 4 jaar (VL) > Aantal: ca. 800 (tot 1 oktober 2009)
--	---

Bestaande opleidingen

Procedures voor de visitaties en de beoordelingen zijn vastgelegd in protocollen. Deze voldoen aan de kwaliteitscriteria van de NVAO en zijn waar nodig tussentijds bijgesteld. Om de kwaliteit van de VBI's te garanderen worden zij na een positieve beoordeling op een zogenaamde VBI-lijst geplaatst. De lijst 2009 telt zeven VBI's. QANU en NQA zijn de grootste elk met een eigen marktaandeel: QANU visiteert voornamelijk universitaire opleidingen; NQA beoordeelt vooral hbo-bachelors. Ook Hobéon en Certiked bewegen zich vooral op de hbo-markt. Naast deze vier VBI's zijn in Nederland nog drie buitenlandse bureaus actief: ASIIN, EPAA en FIBAA. Het aantal door deze organisaties uitgevoerde visitaties is echter uiterst beperkt. En toch is deze open opstelling niet onopgemerkt gebleven getuige de voortgangsrapportage van de Europese Commissie.² Aanvullend ondergaan VBI's ook audits uitgevoerd door de NVAO. De Vlaamse evaluatieorganen hebben deelgenomen aan een externe review in ENQA-verband. Zij zijn inmiddels herbevestigd als 'full member'

van ENQA en opgenomen in het Europese register EQAR. Verder vindt regelmatig overleg plaats met de VBI's en de evaluatieorganen, en zijn gezamenlijke werksessies georganiseerd. Zeker in de beginfase is flink geïnvesteerd in overleg om ervoor te zorgen dat de NVAO-besluiten op goed gemotiveerde oordelen berusten. In gezamenlijke nieuwsbrieven wordt verslag gedaan over afspraken gemaakt over varianten, afstudeer-richtingen, locaties, contacturen, afstudeerwerken etc.

Beoordelingsrapporten roepen wel eens vragen op waardoor de besluitvorming wordt aangehouden. Soms bestaat twijfel over de deskundigheid van het panelⁱⁱ, soms ontbreekt essentiële informatie in het rapport. Via aanvullend onderzoek worden bijkomende gegevens opgevraagd. Deze variëren van kwantitatieve data (student-doeconcentratio, contacturen, omvang in ECTS van het afstudeerwerk etc.) tot meer inhoudelijke vraagstukken. De meest voorkomende redenen voor een vervolgtraject zijn:

- de onderbouwing van een oordeel is onvoldoende gemotiveerd;
- een wegging op onderwerpniveau ontbreekt;
- de verbeterpunten en aanbevelingen staan een positief oordeel in de weg;
- de opleiding bevindt zich in een ontwikkelingsfase die zich moeilijk laat beoordelen.

In de meeste gevallen levert de instelling via de VBI i.c. het panel een nadere schriftelijke toelichting. Een aanvullende of nieuwe beoordeling wordt uitgevoerd door hetzelfde panel, eventueel uitgebreid met extra deskundigen, of door een door de NVAO ingestelde verificatiecommissie (NL). Een verificatieprocedure wordt doorgaans pas ingezet als ook gereede twijfel bestaat over de basiskwaliteit van de opleiding. Een door de NVAO ingestelde commissie verifieert dan de oordelen voor bepaalde onderwerpen en facetten. Het instrument van verificatie is inmiddels legitiem bevonden door de Afdeling bestuursrecht van de Raad van State. In geval van twijfel of onduidelijkheid wordt voor Vlaamse accreditatieaanvragen de in de Vlaamse regelgeving voorziene hoorzittingprocedure gevolgd, schriftelijk en zo nodig mondeling. Instelling, opleiding en (leden van) de visitatiecommissie kunnen worden gehoord; het evaluatieorgaan is aanwezig als waarnemer. De verificatie- of hoorzittingcommissie brengt advies uit aan de NVAO en mede op basis van het oorspronkelijke adviesrapport neemt de NVAO vervolgens haar besluit.

ii Om de leesbaarheid te bevorderen wordt gesproken over panel doelend op panel (NL) en/of commissie (VL), tenzij anders is aangegeven.

Voor Vlaamse opleidingen kan de NVAO ook accreditatie verlenen op basis van een buitenlands accreditatiebesluit dat zij equivalent verklaart. Zo heeft NVAO de voorbije vijf jaar accreditaties overgenomen van AACSB (voor opleidingen in het domein economie) en EAEVE (voor opleidingen diergeneeskunde). Nederlandse opleidingen beoordeeld door buitenlandse bureaus kunnen de externe beoordeling als VBI-rapport indienen ter ondersteuning van de accreditatie-aanvraag.

Nieuwe opleidingen

Anders dan bij accreditatie zit de NVAO bij toetsing van nieuwe opleidingen (TNO) dichter op het proces. Voor het advies wordt een beroep gedaan op panels ingesteld door de NVAO. De NVAO levert ook de (externe) secretaris en de procescoördinator. Het toetsingsproces is inmiddels diverse keren geëvalueerd, gebruik makend van enquêteformulieren, rondetafelgesprekken en werkconferenties. Naar aanleiding van deze evaluaties zijn aanpassingen doorgevoerd.

De belangrijkste zijn:

- 1 de samenstelling van TNO-panelen wordt afgestemd met de instelling;
- 2 ook voor TNO's worden student-leden ingezet;
- 3 sinds 1 maart 2009 vindt ook voor Nederlandse opleidingen de doelmatigheidstoets plaats vóór de kwaliteitstoets.

TNO-aanvragen vergezeld van een VBI-rapport (13% van alle TNO-aanvragen) worden alleen in behandeling genomen indien de panelsamenstelling vooraf is goedgekeurd door de NVAO. Van één op de drie voorgestelde panelen wordt de samenstelling aangepast omdat niet alle deskundigheden afdoende zijn vertegenwoordigd. Als de kwaliteit van het VBI-rapport alsnog te wensen overlaat, dan wordt dezelfde weg bewandeld als bij een accreditatieaanvraag: aanvullend onderzoek al dan niet door een verificatiecommissie. Van de 74 ingediende aanvragen met VBI-rapport hebben voor vijf dossiers vervolgonderzoeken plaatsgevonden. In twee gevallen is het positieve oordeel niet overgenomen. Omdat de NVAO zich niet aan de indruk kan onttrekken dat de toetsing van nieuwe opleidingen door VBI-panelen minder diepgaand gebeurt, is de NVAO geen voorstander van de VBI-route. In de tweede fase van het stelsel wordt deze weg dan ook afgesneden. Voor Vlaanderen is bij decreet bepaald dat toetsing van nieuwe opleidingen door de NVAO gebeurt.

'Als student sta je midden in het onderwijs en heb je direct te maken met de kwaliteit van je eigen opleiding. Dit maakt dat je vanuit een andere hoek naar een aanvraagdossier kijkt dan bijvoorbeeld een professor, die zelf gewend is het onderwijs te verzorgen of daar een bestuurlijke verantwoordelijkheid voor heeft.'

Joanneke Krämer, student-lid bij TNO-aanvragen

Bezwaar en beroep

Instellingen kunnen bezwaar en beroep aantekenen tegen accreditatiebesluiten. De bezwaarprocedures in Nederland en Vlaanderen volgen de eigen wetgeving via een adviescommissie (NL) of college (VL) tot de Raad van State. De procedures zijn vastgelegd in aparte regelingen en functioneren naar behoren afgaande op de ervaringen met het beperkt aantal bezwaren. Instellingen vechten beslissingen van de NVAO niet of nauwelijks aan. Ze hebben klaarblijkelijk vertrouwen in het stelsel en de uitvoering ervan, en zien over het algemeen geen aanleiding om op inhoudelijke gronden in te gaan tegen accreditatiebesluiten die op onafhankelijke en zorgvuldige wijze tot stand zijn gekomen.

1.3 / Besluiten

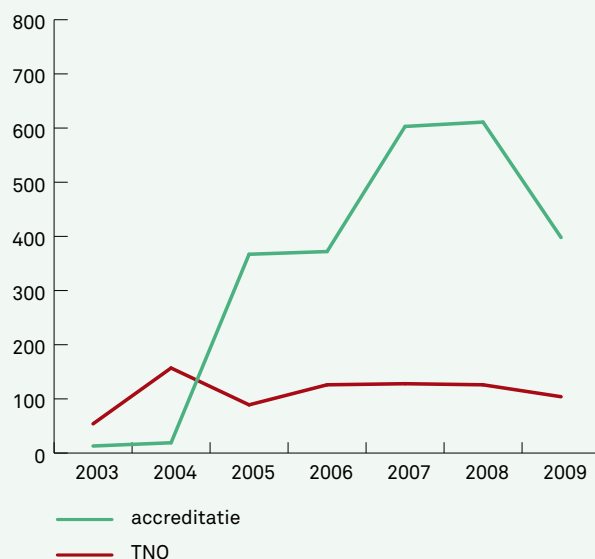
De resultaten van het huidige accreditatiestelsel laten zich vrij gemakkelijk vertalen naar kwantitatieve gegevens: in een tijdspanne van vijf jaar (2005-2010) zullen ruim 3.500 besluiten zijn genomen, alle zonder uitzondering gebaseerd op adviezen van onafhankelijke deskundigen. Tot 1 oktober 2009 zijn in totaal 3.167 aanvragen afgehandeld waarvan 2.383 accreditatieaanvragen en 784 aanvragen voor toetsing van nieuwe opleidingen inclusief de onderzoeksmasters en de verlengde masteropleidingen. Ongeveer 11% van de aanvragen – het merendeel aanvragen voor toetsing van nieuwe opleidingen – leidde niet tot een positief besluit.

Rekenend vanaf de oprichting van de Nederlandse Accreditatieorganisatie (NAO) in 2002 tot 1 oktober 2009 zijn 2.740 Nederlandse aanvragen (1.514 wo en 1.226 hbo) afgehandeld, waarvan 1.941 accreditatieaanvragen (1.097 wo en 845 hbo) en 561 TNO-aanvragen (179 wo en 382 hbo), een verhouding van ca. 4 accreditatieaanvragen op 1 TNO-aanvraag. Daarvan zijn 2.263 aanvragen positief beoordeeld en 14 negatief. Voor 16 aanvragen zijn de beoordelingsrapporten afgekeurd, en 34 accreditatieaanvragen en 166 TNO-aanvragen zijn ingetrokken na een negatief advies. Negen aanvragen hebben niet geleid tot een definitief besluit, veelal omdat de opleiding opgehouden is te bestaan.

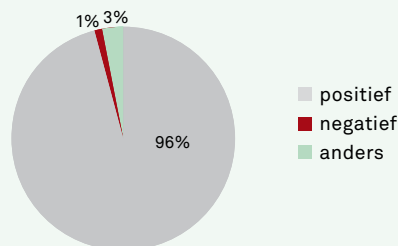
Verder zijn in totaal 209 onderzoeksmasters beoordeeld: 159 aanvragen voor nieuwe en 50 voor bestaande onderzoeksmasters resulterend in 168 positieve besluiten, 3 negatieve besluiten en 38 negatieve KNAW-adviezen waarop de aanvragen zijn ingetrokken. Tevens zijn 29 aanvragen voor verlengde masteropleidingen behandeld: 20 aanvragen zijn goedgekeurd; over één aanvraag is negatief besloten; 8 aanvragen zijn voorzien van een negatief advies en zijn vervolgens ingetrokken.

De eerste Vlaamse aanvragen zijn ontvangen in 2005. Tot 1 oktober 2009 zijn 427 aanvragen (307 academisch en 120 professioneel) afgehandeld, waarvan 392 accreditatieaanvragen (282 academisch en 110 professioneel) en 35 TNO-aanvragen (25 academisch en 10 professioneel), een verhouding van ca. 10 accreditatieaanvragen op 1 TNO-aanvraag. Er zijn 10 accreditatieaanvragen negatief beoordeeld en 18 TNO-aanvragen zijn ingetrokken, 13 naar aanleiding van een negatief advies en 5 aanvragen waren niet ontvankelijk.

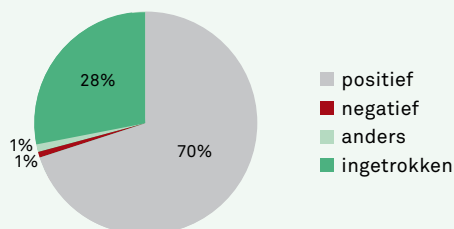
Accreditatie en toets nieuwe opleiding (2003-2009)

Accreditatiebesluiten (2003-2009)

TNO-besluiten (2003-2009)

In de verslagperiode zijn 27 verificatieprocedures (NL) gevolgd en hebben over 36 aanvragen hoorzittingen (VL) plaatsgevonden, waarvan 13 ook mondeling. De mondelinge hoorzittingen hebben geleid tot een aanvullende beoordeling, uitgezonderd voor drie accreditatieaanvragen. Voor alle bijkomende onderzoeken geldt dat de NVAO de adviezen van de verificatie- of hoorzittingcommissie onverkort heeft overgenomen.

Op een totaal van 3.167 besluiten zijn 9 bezwaren ingediend. In drie gevallen is daarna een beroepsprocedure aanhangig gemaakt bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State in Nederland. Voor twee dossier is de NVAO in het gelijk gesteld. In het derde geval is het beroep gegrond verklaard en het NVAO-besluit vernietigd. Een vervolgpcedure is echter ingezet.

Voor een meer gedetailleerde cijfermatige onderbouwing van een en ander zij verwezen naar de jaarverslagen van de NVAO. Op de NVAO-website is de meest actuele stand van zaken terug te vinden.

1.4 / Internationale context

Nederland en Vlaanderen hebben ervoor gekozen hun hogeronderwijsstelsel om te vormen volgens de bachelor-masterstructuur binnen de internationale context van Bologna. Ook de tweede fase van het accreditatiestelsel wordt ontwikkeld geïnspireerd door buitenlandse modellen en ervaringen elders. Zonder die grensoverschrijdende blik kan het Nederlands-Vlaamse stelsel immers niet gedijen in de Europese onderwijsruimte. De nagestreefde mobiliteit van studenten en hoogopgeleide werknemers vereist deze bredere visie gericht op wat over de grenzen heen gebeurt.

De NVAO heeft veel geïnvesteerd in internationale afstemming. De intensiteit van de internationale samenwerking is af te lezen aan het lidmaatschap van NVAO van diverse overkoepelende netwerken van accreditatie- en kwaliteitszorgorganisaties, en vooral aan haar actieve en prominente rol binnen deze agentschappen. NVAO is lid van:

- het International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education (INQAAHE);
- de European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA);
- het European Consortium for Accreditation in Higher Education (ECA).

ECA is opgericht mede op initiatief van de NVAO. De startbijeenkomst vond plaats in Den Haag in juni 2003.

De NVAO-voorzitter is vicevoorzitter van het ECA-bestuur en lid van het ENQA-bestuur.ⁱⁱⁱ Op dit moment verzorgt de NVAO tevens de secretariaten van ECA en INQAAHE. Het CHEPS-rapport uit 2008 merkt hierover op: 'As a final indication of NVAO's internationally prominent position, it became the seat of the secretariat of the world-wide quality assessment agencies' organisation, INQAAHE, in 2008'.³ Volgens datzelfde rapport wordt het Nederlands-Vlaamse accreditatiestelsel in het buitenland gezien 'as highly credible and rigorous, thus assisting mobility of Dutch [and Flemish] students and graduates in the EHEA.' Het stelsel gooit in het buitenland inderdaad hoge ogen. Dit komt de internationale positionering ten goede niet alleen van het accreditatiestelsel, maar ook van het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs.

De belangstelling voor het stelsel is groot zoals blijkt uit het nog steeds groeiend aantal bezoeken van buitenlandse delegaties van Denemarken tot Ghana, van Rusland tot Vietnam. Ook ontvangt de NVAO vele verzoeken om het stelsel

ⁱⁱⁱ Situatie per 1 oktober 2009. Gewezen NVAO-vicevoorzitter Guy Aeltermans was lid van het ENQA-bestuur van 2004 tot 1 oktober 2009.

toe te lichten op internationale fora. Deze belangstelling draagt onmiskenbaar bij aan de internationale erkenning van het stelsel. Ter ondersteuning van haar internationale profilering is geïnvesteerd in verschillende vormen van informatievoorziening, zoals de eigen Engelstalige website en diverse internationale publicaties.

Via krachtig internationaliseringsbeleid streeft de NVAO naar de wederzijdse erkenning van accreditatiebesluiten. De gewenste mobiliteit kan pas zinvol worden ingevuld als diploma's en kwalificaties van vergelijkbaar niveau zijn. Mede daarom hecht de NVAO groot belang aan de samenwerking binnen ECA gezien de gemeenschappelijke doelstelling. De NVAO participeert dan ook in een aantal ECA-projecten ter bevordering van wederzijdse erkenning. In de verslagperiode is maximaal gebruik gemaakt van uitwisselingsmogelijkheden met andere kwaliteitszorgorganisaties: waarnemers hebben elkaars accreditatieprocedures kunnen volgen, een aantal accreditatietrajecten is gezamenlijk uitgevoerd en de NVAO is betrokken geweest bij een aantal reviews van zusterorganisaties. In de komende jaren zal de NVAO blijven investeren in het uitbreiden van de werking van wederzijdse erkenning met speciale aandacht voor de accreditatie van 'joint programmes' en het verder uitbouwen van Crossroads, de Europese website met accreditatiebesluiten.

Ter bevordering van een Europese hogeronderwijsruimte is het noodzakelijk om diploma's van geaccrediteerde opleidingen met dezelfde graad automatisch te erkennen. In april 2009 hebben Nederland en Vlaanderen alvast afgesproken om elkaars diploma's en graden volledig te gaan erkennen. In december 2005 tekenden de ENIC/NARIC's en de accreditatieorganisaties van Nederland, Vlaanderen, Noorwegen, Oostenrijk, Polen en Zwitserland een gezamenlijke verklaring om elkaars diploma's te erkennen indien wordt voldaan aan drie voorwaarden: wederzijdse erkenning van accreditaties, de nationale kwalificatieraamwerken in de betrokken landen moeten compatibel zijn met het Europese kwalificatieraamwerk, en de Lisbon Recognition Convention dient in de betrokken landen in werking te zijn getreden. Inmiddels worden nationale kwalificatieraamwerken opgesteld en getoetst aan het Europese kwalificatieraamwerk, wat de vergelijking met andere landen moet vergemakkelijken. Een internationale commissie heeft het Nederlandse en het Vlaamse Kwalificatieraamwerk Hoger Onderwijs geverifieerd. Beide zijn in maart 2009 officieel compatibel verklaard met de eisen van het overkoepelende Qualification Framework European Higher Education Area (QF-EHEA) en gepubliceerd

ECA Members⁵

- 1 Austrian Accreditation Council (AAC), Austria
- 2 Fachhochschulrat, Austria
- 3 Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), Denmark
- 4 Commission des Titres d'Ingénieurs (CTI), France
- 5 Akkreditierungsrat, Germany
- 6 Foundation for International Business Administration Accreditation (FIBAA), Germany
- 7 Akkreditierungsagentur für Studiengänge im Bereich Gesundheit und Soziales e.V. (AHPGS), Germany
- 8 Agentur für Qualitätssicherung durch Akkreditierung von Studiengängen e.V. (AQAS), Germany
- 9 Akkreditierungsagentur für Studiengänge der Ingenieurwissenschaften, der Informatik, der Naturwissenschaften und der Mathematik e. V. (ASIIN), Germany
- 10 Zentrale Evaluations- und Akkreditierungsagentur (ZEvA), Germany
- 11 Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO), the Netherlands and Flanders (Belgium)
- 12 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), Norway
- 13 The Polish State Accreditation Committee (PKA), Poland
- 14 The Council for Higher Education of the Republic of Slovenia, Slovenia
- 15 Agencia Nacional de Evaluación de la Calidad y Acreditación (ANECA), Spain
- 16 Organ für Akkreditierung und Qualitätssicherung der Schweizerischen Hochschulen (OAQ), Switzerland

op de Bologna- en ENIC-NARIC-websites. Nederland en Vlaanderen behoren daarmee tot de eerste zes landen die dit traject hebben afgerond.

De internationale dimensie van het stelsel vereist ook een proactieve opstelling. De NVAO volgt nauwgezet de internationale ontwikkelingen op het gebied van kwaliteitszorg en hoger onderwijs. Zo heeft de NVAO een bijdrage geleverd aan onder meer de Guidelines for Quality Provision in Crossborder Higher Education van de UNESCO/OECD, de European Standards and Guidelines for Quality Assurance in Higher Education en het Qualification Framework van de Europese Commissie. In december 2008 is de NVAO ook opgenomen in het kwaliteitsregister EQAR.

De NVAO onderhoudt verder intensieve contacten met buitenlandse onderwijsinstanties, kwaliteitszorgorganisaties, regionale en nationale overheden, instellingen voor hoger onderwijs, koepelorganisaties etc. Tevens verleent zij haar medewerking aan congressen, seminars, symposia, workshops etc. voor een internationaal publiek, en organiseert zij ook zelf dergelijke evenementen. Voorbeelden zijn de seminars over International Benchmarking (december 2008) en Learning Outcomes (april 2009). Verder participeert de NVAO in internationale projecten zoals de introductie van een accreditatiestelsel in Tunesië en Kroatië, een onderzoek naar het verstrekken van een Europees label aan ingenieursopleidingen (EUR-ACE) en een Europees onderzoek naar de toepassing van domeinspecifieke descriptoren bij accreditatie (tuning).

Ter ondersteuning van haar internationaliseringsbeleid is de NVAO de motor van en betrokken bij allerlei activiteiten zowel binnen Nederland en Vlaanderen als daarbuiten, voor zowel Nederlandse en Vlaamse stakeholders als buitenlandse deelnemers. De activiteiten variëren van internationale conferenties tot seminars, van het managen van ECA-projecten tot het voeren van het INQAAHE-secretariaat, van het opzetten van de eerder genoemde databank Grossroads tot het publiceren van artikelen over kwaliteitszorg. Ook de rollen zijn divers: de NVAO treedt op als initiatiefnemer, als medeorganisator, als gastspreker, als gastheer, als coördinator, als projectmanager, als waarnemer, als deelnemer. Vaak biedt de NVAO een internationaal forum voor verdere verkenningen van kwaliteitszorg in het Europese hoger onderwijs en, in het verlengde daarvan, voor gedachtewisselingen over de realisatie van de Bologna-doelstellingen.

Bij de uitwerking van haar beleid zoekt de NVAO naar aansluiting bij de internationale activiteiten van de instellingen voor hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Daartoe organiseert de NVAO bijeenkomsten voor instellingen met onder meer presentaties van 'good practices' om te komen tot een effectief internationaliseringsbeleid op opleidingsniveau. Bij die gelegenheid worden ook de ervaringen van universiteiten en hogescholen getoetst aan de waarnemingen van de NVAO tegen een bredere, Europese achtergrond. Hoofdstuk 3 gaat nog apart in op de samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen in internationaal verband.

Meer informatie over de internationale activiteiten is te vinden in de eerder genoemde brondocumenten en op de NVAO-website. Via de eigen website zijn tevens de websites van de belangrijkste samenwerkingspartners in binnen- en buitenland te raadplegen.

Grossroads

The information on Grossroads is provided by quality assurance and accreditation agencies and specifically concerns qualifications from quality assured and accredited programmes and institutions.

The main aim of Grossroads is to present the qualifications awarded by programmes and institutions that were quality assured and accredited. These qualifications are presented in the perspective of the higher education system of which it is part together with information on the relevant accreditation organisation and recognition authorities.⁶

Hoofdstuk

2

De

accreditatie-
organisatie

2.1 / Kerntaken

De NVAO heeft zich in het begin nadrukkelijk opgesteld als een lerende organisatie. Het stelsel was begin 2005 voor Nederland pas recent ingevoerd en voor Vlaanderen bestond het slechts op papier. In de daarop volgende pioniersfase zijn procedures verder uitgewerkt en aangepast als gevolg van de eerste ervaringen. De openheid van de kaders en de flexibele opstelling van de NVAO hebben deze werkwijze mogelijk gemaakt. Tegelijkertijd heeft de NVAO zich van meet af aan opgesteld als een organisatie met een eigenstandige mening over de kwaliteit van de opleidingen en de beoordelings- en adviesrapporten waarop zij haar besluiten baseert. De NVAO heeft bewust niet gekozen voor een mechanistische opvatting van haar rol; zij heeft zich juist actief opgesteld en de ruimte opgeëist voor bijkomende vragen, aanvullend onderzoek en nieuwe beoordelingen. Dat alles ter verbetering van de kwaliteit, maar zeker ook ter behartiging van de belangen van de student.

De kernactiviteit van de NVAO is het nemen van accreditatiebesluiten. Eind 2009 zullen alle opleidingen in het Nederlandse hoger onderwijs eenmaal het proces hebben doorlopen van aanvraag tot besluit; de laatste Vlaamse accreditatieaanvragen zullen eind 2012 zijn afgehandeld. Bij de behandeling van aanvragen volgt de NVAO interne procedures beschreven in draaiboeken die continu worden bijgesteld. In deze draaiboeken staan zorgvuldigheid en consistentie voorop. Tevens is een elektronisch informatiesysteem ontwikkeld dat toelaat de voortgang van elke aanvraag nauwgezet te volgen. Het systeem vervult daarnaast de functie van digitaal archief.

Om de consistentie in de besluitvorming te vergroten heeft de NVAO door de jaren heen een aantal mechanismen ingebouwd in de behandeling van accreditatieaanvragen. Zo is bij elke aanvraag meer dan één NVAO-medewerker betrokken. Accreditatieaanvragen worden bij voorkeur clusterwijze geanalyseerd voor zover de behandeltermijn en de aard van de opleidingen dit toelaten. Systematisch worden alle oordelen per facet en per onderwerp getoetst aan de NVAO-kwaliteitscriteria zonder evenwel het werk van de VBI-panels of visitatiecommissies over te doen. Indien relevant wordt ook instellingsbreed gekeken naar bepaalde oordelen. De NVAO tracht zich veelal te beperken tot een marginale toetsing al ziet zij zich regelmatig genoodzaakt tot een meer diepgaande analyse. In elk geval wordt altijd de deskundigheid van de panels nagegaan.

Besluiten komen tot stand na een zorgvuldige afweging door het dagelijks bestuur van de NVAO dat wekelijks vergadert.

Probleemdossiers worden ook besproken in de maandelijkse vergaderingen van het algemeen bestuur. Deze vergadercyclus bevordert een vlotte doorstroom van de (ontwerp)besluiten en vergroot de consistentie in de besluitvorming. Elke aanvraag en elk besluit is immers voorwerp van bespreking en besluitvorming op bestuurlijk niveau. Het bestuur ziet er nauwgezet op toe dat elk accreditatiebesluit degelijk is gemotiveerd. Kan een besluit niet meteen en overtuigend worden genomen, dan wordt de besluitvorming aangehouden en wordt een vervolgtraject ingezet. De NVAO beschikt over een beperkt maar toereikend instrumentarium om dan alsnog te komen tot een gemotiveerd besluit. De meest gevolgde methode bij twijfel is het stellen van schriftelijke vragen (NL) of het starten van een hoorzittingprocedure (VL), procedures die eerder zijn beschreven onder subhoofdstuk 1.2. Zowel de kwaliteit van het rapport als van de opleiding is bepalend voor de verdere afhandeling. Voor ruim 20 % van de hbo-aanvragen en 10% van de wo-aanvragen is aanvullend onderzoek verricht, veelal ter nadere onderbouwing van het positieve oordeel. Uiteindelijk is het oordeel van het panel niet gevolgd voor ongeveer 20 % van deze aanvragen. Van de Vlaamse aanvragen heeft minder dan 10% geleid tot een hoorzitting; een kwart ervan heeft niet geresulteerd in een positief besluit.

Op elk moment in het accreditatieproces kan de instelling een aanvraag intrekken. Bij een negatief accreditatiebesluit kan de instelling een herstelperiode aanvragen bij de overheid. Bij een negatief beoordeelde nieuwe opleiding trekt de instelling in de regel de aanvraag in nog voor de NVAO een definitief besluit neemt. Veelal volgt dan na enige tijd een verbeterd voorstel. Of de instelling ziet geheel af van haar voornemen omdat de kwaliteitsnormen ook op termijn niet haalbaar zijn. Van 185 ingetrokken aanvragen zijn alsnog 59 opleidingen goedgekeurd op basis van een nieuw, bijgesteld dossier; dat is een verhouding van 1 op 3. In dit proces komt het kwaliteitsverhogend effect van het stelsel duidelijk tot uiting.

Zodra nader onderzoek is vereist, wordt onvermijdelijk ook de behandeltermijn overschreden. Ook piekbelasting door een stuwmeer aan accreditatieaanvragen en een stroom aan nieuwe opleidingen kan voor vertraging zorgen. In 2008 is een recordaantal van 859 aanvragen behandeld. Onder de veelzeggende titel *Stuwmeren en stroomversnellingen*. *Jaarverslag 2008* rapporteert de NVAO over een werkjaar waarin alle zeilen zijn bijgezet en drastische maatregelen zijn genomen om de termijnen te halen. Een andere reden voor een langere behandeltermijn kan zijn de complexiteit van de te beoordelen aanvragen. De lerarenopleidingen en MBA-programma's zijn daarvan een voorbeeld.

MBA-opleidingen

Met het oog op een consistente beoordeling van MBA-opleidingen is in overleg met de stakeholders het algemene begrip 'domeinspecifieke eisen' nader omschreven. Het gaat geenszins om een aanvulling op of uitbreiding van de geldende kaders voor accreditatie en toetsing van nieuwe opleidingen; het gaat om een nadere invulling van de domeinspecifieke criteria.

Uitgangspunt zijn de criteria van de Association of MBA's, de zogenaamde AMBA-criteria, die per 1 augustus 2009 gelden bij de beoordeling van TNO- en accreditatieaanvragen. De volgende kernonderdelen zijn ontleend onder meer aan de AMBA-criteria maar ook aan ander internationaal referentiemateriaal op dit gebied:

- de herkenbare aanwezigheid in het programma van noodzakelijk geachte deelgebieden;
- het relatieve gewicht van kennisontwikkeling in verhouding tot de ontwikkeling van vaardigheden;
- de voorwaarden die gelden voor toelating tot de opleiding;
- het voldoen aan een minimum aantal contacturen;
- de kwaliteitsborging van de toetsing;
- de vereiste kwalificaties van de docenten.

In de verslagperiode zijn 57 MBA-opleidingen behandeld: 26 zijn positief beoordeeld, 17 aanvragen zijn ingetrokken en de beoordelingsprocedure voor 14 aanvragen is nog lopende. Van de afgehandelde wo-aanvragen is 90% positief beoordeeld; bij de hbo-aanvragen is dat slechts 45%. In Vlaanderen zijn tot dusver 3 MBA-opleidingen geaccrediteerd.

De NVAO is er alles aan gelegen om tot consistente, weloverwogen en foutloze accreditatiebesluiten te komen op basis van transparante en goed gemotiveerde oordelen. Niet alleen de inhoudelijke kwaliteit van het besluit is belangrijk; ook de mate van acceptatie bepaalt mede de effectiviteit van het besluit. Een accreditatiebesluit verleent immers niet alleen een keurmerk; het zet ook aan tot kwaliteitsverbetering. Het interne NVAO-systeem van kwaliteitszorg is dan ook primair gericht op een efficiënt en effectief besluitvormingsproces. Consistentie in de besluitvorming wordt in de eerste plaats gerealiseerd door nauwgezet de procedures te volgen en deze zo nodig aan te scherpen. Het accreditatieproces verloopt van ontvangst van de aanvraag tot besluit volgens strikte regels. Het interne kwaliteitszorgsysteem waakt erover dat de draai-

Uitkomsten enquête TNO-panelleden over toetsingsproces (2007)

Top 5 pluspunten

- 1 Participatie van de panelleden aan de gesprekken tijdens het locatiebezoek
- 2 Samenwerking van de panelleden onderling
- 3 Kwaliteit van de ondersteuning van het panel door de NVAO
- 4 Taakuitvoering van de (extern) secretaris
- 5 Totstandkoming van een beargumenteed eindoordeel

Top 5 knelpunten

- 1 Kwaliteit van het aanvraagdossier van de instelling
- 2 Reële versus geschatte tijdsinvestering van de panelleden door de NVAO
- 3 Schriftelijke reactie van de opleiding naar aanleiding van vragen van het panel vóór het locatiebezoek
- 4 Kwaliteit van de inbreng van het beroepenveld tijdens het locatiebezoek
- 5 Tijdsverloop van aanvraag tot besluit

boeken worden gevolgd. Voorts dragen interne en externe bijeenkomsten bij aan de kwaliteitsborging van de besluiten en de onderliggende rapporten. Via intervisie, lunchgesprekken, clusteroverleg, ad hoc werkgroepen etc. wordt intern afgestemd. Met VBI's en evaluatieorganen vinden regelmatig werkvergaderingen plaats. Ook op bestuurlijk niveau is er afstemming. Vooral de consistentie van de paneeloordeelen is een terugkerend aandachtspunt. Verder organiseert de NVAO jaarcongressen in samenwerking met de koepelorganisaties en zijn themabijeenkomsten gewijd aan onderwerpen als bijzondere kwaliteitskenmerken (2005), de hbo-master (2007), en toetsing en beoordeling (2008). In de procedures zijn uiteraard ook de uitkomsten van diverse evaluatieactiviteiten meegenomen. Voorbeelden van evaluaties zijn de review van de onderzoeksmasters (2007) en de al genoemde schriftelijke enquêtes onder panelleden. Ook de evaluatie van extra taken is meegenomen in de kwaliteitszorgcyclus. Te denken valt aan de associate degrees (2008) en het project Opleiden in de school (2009).

In het zelfevaluatie-rapport wijst de NVAO nog op de toenemende scherppte waarmee opleidingen naar de beoordelingen en de besluiten kijken. Dat in algemene zin in de samenleving steeds vaker naar de rechtbank wordt gestapt, wakkert de aandacht voor consistentie nog aan. Juristen werkzaam voor de NVAO zien erop toe dat alle besluiten voldoen aan de wettelijke (NL) en decretale (VL) vereisten.

2.2 / Extra taken

Het verdrag bepaalt dat de NVAO ondersteunende of aanvullende taken kan vervullen in opdracht, na overleg, van de Nederlandse of Vlaamse overheid. In de verslagperiode 2005-2010 heeft de NVAO een fors aantal extra opdrachten uitgevoerd, alle gerelateerd aan haar primaire taakstelling: het toetsen van kwaliteit.

In het NVAO-zelfevaluatie rapport (2007) komen achtereenvolgens aan de orde:

- Inspectietaken in de overgangssituatie naar het huidige stelsel, inhoudende evaluatie bestuurlijke hantering en meta-evaluaties (NL);
- Korte hbo-opleidingen, de associate degrees (NL);
- Open bestel (NL);
- Ruim baan voor talent (NL);
- Aanwijzing van hogeronderwijsinstellingen (NL);
- Verbreding opleidingen via een planningsneutrale conversie (NL);
- Geïntegreerd toezicht (NL);
- Hogeronderwijsregister (VL);
- Beoordeling opleidingen op de Nederlandse Antillen en Aruba (NL).

Nieuwe taken sinds 2007 zijn:

- Korte beroepsopleidingen, de HBO₅-opleidingen (VL);
- Opleiden in de school (NL);
- Educatieve minor (NL);
- Kwalificatiestructuur (VL);
- Analyse kunstvakonderwijs (NL);
- Voorbereiding tweede fase accreditatiestelsel;
- Voorbereiding installatie Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO) (NL).

Nadere informatie over deze activiteiten is opgenomen in de meest recente NVAO-jaarverslagen en op de NVAO-website.

Vrijwel alle extra taken zijn projectmatig vormgegeven en door de opdrachtgever bekostigd op basis van een projectbegroting. Hoewel projecten per definitie beperkt zijn in tijd en middelen, ziet het ernaar uit dat een aantal aanvullende taken een structureel karakter krijgt niet in de laatste plaats door de positieve waardering van de opdrachtgever. Dat geldt bijvoorbeeld voor het verder ontwikkelen en actualiseren van het Hogeronderwijsregister (HOR) dat informatie bevat over alle hogeronderwijsinstellingen en opleidingen in Vlaanderen.

Elk van de projecten draagt bij tot de realisatie van de Bologna-doelstellingen en past daarmee binnen de opdracht van de NVAO conform het verdrag. In alle projecten staat kwaliteitsborging van het hoger onderwijs centraal. Ter illustratie: door het toetsen van de korte beroepsopleidingen krijgt het hbo (NL)

Short-cycle programmes: de kortere beroepsopleidingen

Gezien het toenemende belang van geaccrediteerde kortere beroepsopleidingen is de NVAO verzocht de kwaliteitstoets uit te voeren voor de zogenaamde associate degrees of HBO₅-opleidingen. In Nederland is daarmee gestart in 2006; in Vlaanderen gaat het stelsel van start in 2011. In overleg met de stakeholders zijn kaders uitgewerkt zowel voor bestaande als nieuwe opleidingen.

In Nederland is de associate degree een onderdeel van een geaccrediteerde bacheloropleiding. De opleidingen worden dan ook uitsluitend aangeboden door hogescholen, al dan niet in samenwerking met BVE-instellingen. In Vlaanderen kunnen ze worden aangeboden door hogescholen, centra voor volwassenenonderwijs en scholen voor secundair onderwijs (de huidige vierde graad beroepsopleiding Verpleegkunde).

Associate degrees of HBO₅-opleidingen zijn vrij praktisch georiënteerde opleidingen van 90 tot 120 studiepunten. Enkele voorbeelden zijn: onderwijsondersteuner, assistent fiscalist, senior medewerker documentaire informatievoorziening.

en het professioneel onderwijs (VL) een kwaliteitsimpuls; de databank van het HOR is uitgegroeid tot een onmisbare bron van informatie voor met name studenten; de opleidingsscholen die leraren opleiden op de werkplek moeten voldoen aan kwaliteitseisen en zijn daarop beoordeeld.

Tijdens de externe review zijn deze projecten buiten beschouwing gelaten. Nochtans vormen zij een wezenlijk onderdeel van de NVAO-taakstelling niet alleen omwille van de kwaliteitsbevordering en -bewaking van het hoger onderwijs maar ook omwille van de inhoudelijke importantie voor de betrokken spelers in het veld. De Europese Commissie merkt nog op dat 'continuing education and lifelong learning qualifications in general, short-cycle higher education, and distance and online education have remained largely outside the scope of quality assurance.'⁷ Het zijn juist deze onderwerpen die recentelijk op de politieke agenda zijn verschenen en geresulteerd hebben in extra NVAO-opdrachten.

De bijkomende opdrachten duiden ook op het vertrouwen in de organisatie. Bij monde van NVAO-voorzitter Karl Dittrich: 'De overheid weet ons te vinden als het gaat om vragen over kwaliteit.'⁸ Aan de ene kant is dat een positieve ontwikkeling, aan de andere kant is het wel zaak de draagkracht en reikwijdte van de organisatie in de gaten te houden.

Hoofdstuk
3
De
Nederlands-
Vlaamse
samenwerking

De overeenkomsten – de Nederlandse taal en het binaire onderwijsstelsel – en niet de verschillen liggen aan de basis van het accreditatieverdrag. De NAO startte in 2002 en werd een jaar later de NVAO in oprichting. In deze aanloopfase is de organisatiestructuur van de huidige NVAO tot stand gekomen. Na de ratificatie van het verdrag kon de NVAO op 1 februari 2005 officieel van start gaan.

Het verdrag (Artikel 1) bepaalt onder meer dat de zetel van de organisatie is gevestigd in Den Haag. Daarvoor is gekozen uit praktische overwegingen mogelijk in navolging van de vestigingsplaats van een vergelijkbare organisatie als de Nederlandse Taalunie, eveneens opgericht bij verdrag tussen Nederland en Vlaanderen. Over de keuze voor Den Haag is weinig tot geen discussie. De organisatie spaart dan ook geen kosten of moeite om gezamenlijk te opereren ongeacht de locatie.

Krachtens Artikel 2, lid 1 heeft de organisatie rechtspersoonlijkheid naar Nederlands recht. Lid 2 bepaalt verder dat de NVAO 'overeenkomstig Nederlandse wetgeving besluiten [kan] nemen naar Nederlands recht en overeenkomstig Vlaamse wetgeving administratieve rechtshandelingen [kan] stellen naar Belgisch recht.' De nota bij het verdrag geeft een uitvoerige toelichting bij de beleidseconomische redenen waarom is gekozen voor deze constructie.

Met de inwerkingtreding van de wet Versterking bestuur wordt de NVAO opgenomen in de lijst van de Nederlandse ZBO's en is op de NVAO de Kaderwet Zelfstandige Bestuursorganen van toepassing. Aanvankelijk zorgde deze ontwikkeling voor enige opschudding en zelfs tot vragen in het Vlaams Parlement. Toen duidelijk werd dat het verdrag prevaleert boven de ZBO-status van de NVAO, is de kritiek verstomd.

De NVAO heeft een bestuur waarvan de voorzitter en drie andere leden het dagelijks bestuur vormen. Het bestuur wordt bijgestaan door een adviesraad waarin de stakeholders zijn vertegenwoordigd en door een bureau van een veertigtal medewerkers onder leiding van een directeur. Voor projecten en bij piekbelasting wordt een beroep gedaan op tijdelijke medewerkers. Bestuur, adviesraad en bureau zijn alle samengesteld volgens een 60-40 verhouding uitgaande van de hoeveelheid werk voor Nederland respectievelijk Vlaanderen. Voor het dagelijks bestuur is gekozen voor een paritaire samenstelling. In de praktijk is sprake van een volledig geïntegreerde Nederlands-Vlaamse werkwijze. Zo behandelen alle

beleidsmedewerkers zowel Nederlandse als Vlaamse aanvragen, en zijn zij ongeacht de nationaliteit in beginsel inzetbaar voor alle taken. Bij toewijzing van taken wordt eenvoudigweg uitgegaan van de expertise. In het personeelsbeleid is evenwel uitdrukkelijk aandacht voor het binationale karakter van de organisatie. Voor medewerkers uit Vlaanderen zijn speciale voorzieningen getroffen om belemmeringen van praktische aard zoveel mogelijk weg te nemen. En voor bepaalde functies – te denken valt aan juristen en communicatiemedewerkers – wordt specifiek geworven in Nederland of Vlaanderen.

De NVAO neemt haar besluiten volledig autonoom en in volstrekte onafhankelijkheid. Het Comité van Ministers, samengesteld uit beide ministers bevoegd voor Onderwijs in Nederland en Vlaanderen, houdt toezicht op de werking van de accreditatieorganisatie. Twee keer per jaar vergadert het Comité van Ministers met het dagelijks bestuur. Ontwikkelingen in het Europese hoger onderwijs en de gevolgen daarvan voor het accreditatie- en hogeronderwijsstelsel in Nederland en Vlaanderen domineren de agenda. Verder wordt gesproken over eventueel ondersteunende of aanvullende taken, de begroting, het jaarverslag en de jaarrekening. In de verslagperiode heeft het Comité van Ministers geen aanleiding gezien om de NVAO in haar taakopvatting of bij de uitvoering van haar opdracht bij te sturen anders dan het opdragen van extra taken.

Artikel 13 van het verdrag bepaalt dat de financiering van de organisatie gezamenlijk gebeurt: Nederland draagt 60% van de kosten, Vlaanderen 40%. In 2009 beschikte de NVAO over een jaarbedrag van ruim 7 miljoen euro. De grootste uitgavenposten zijn huisvesting en personeel. Over de verslagperiode is het beschikbare budget voor de primaire taken gelijk gebleven. Stijging van het budget wordt veroorzaakt door de uitbreiding van het takenpakket en de onvoorziene toename van Nederlandse aanvragen voor toetsing van nieuwe opleidingen.

Extra opdrachten komen voor rekening van de opdrachtgever op basis van een projectbegroting. Een aantal taken voortvloeiend uit de internationale samenwerking wordt gefinancierd door derden. Voorbeelden zijn de ECA-projecten TEAM I en TEAM II (Transparent European Accreditation decisions and Mutual recognition agreements), en de secretariaten van ECA en INQAAHE. Ook de coördinatie van de externe review van de Commission des Titres d'Ingénieurs (CTI) in het kader van haar ENQA-lidmaatschap valt in deze categorie.

De NVAO hanteert afzonderlijke kaders voor Nederland en Vlaanderen. De verschillen vloeien vooral voort uit de

verschillen in het onderwijsstelsel en de wetgeving. Zo kent het Nederlandse onderwijsstelsel wetenschappelijke en professionele masteropleidingen; Vlaanderen biedt alleen academische masters aan. Kent Nederland ruim 70 private of aangewezen instellingen, Vlaanderen slechts een handvol. Met de introductie van de bama-structuur echter lijkt in Vlaanderen de belangstelling voor particulier onderwijs ook toe te nemen, vooral in internationale context. De kwaliteitscriteria zijn vrijwel identiek. In het Vlaamse accreditatiekader is een apart facet opgenomen voor de masterproef omdat dit opleidingsonderdeel is ingeschreven in het structuurdecreet; in de Nederlandse kaders wordt de beoordeling van de eindwerken meegenomen bij de resultaten. Naast de kaders voor reguliere aanvragen voor accreditatie en toetsing van nieuwe opleidingen bestaan nog aparte regelingen voor onder meer de onderzoeksmasters en verlengde masters (NL), de equivalentieverklaring van buitenlandse accreditatiebesluiten (VL) en de korte beroepsopleidingen. Voor alle kaders, criteria en protocollen geldt dat bij de uitwerking ervan gestreefd is naar het zo veel als mogelijk op elkaar afstemmen. Voorts biedt het open karakter van de kaders voldoende ruimte aan de diversiteit van de opleidingen in zowel Nederland als Vlaanderen.

Ook de kalender van visitaties, de geldigheidsduur van besluiten, de behandeltermijnen voor aanvragen etc. lopen thans niet parallel. Deze cycli zijn wettelijk en decretaal bepaald, en daaraan valt vooralsnog niet te tornen. Bij de ontwikkeling van de tweede fase van het accreditatiestelsel wordt evenwel bezien hoe het stelsel zijn voordeel kan doen met de ervaringen met verschillende termijnen tot dusver. Ter illustratie: een accreditatiecyclus van acht jaar in Vlaanderen wordt als lang ervaren; de zesjarige cyclus in Nederland geniet de voorkeur. De herbeoordelingstermijn van zes jaar voor nieuwe opleidingen in Nederland daarentegen wordt als te lang beschouwd; de termijn van vier jaar voor Vlaamse opleidingen wordt als adequaat gezien. Niet uit te sluiten is een nadere afstemming van de termijnen in de tweede fase als dit de kwaliteit van het stelsel en van de opleidingen bevordert.

Accreditatieaanvragen worden ondersteund door een beoordelingsrapport opgesteld door panels. In Nederland is gekozen voor een open systeem met VBI's; in Vlaanderen vervullen de koepelorganisaties VLIR en VLHORA die rol. Essentieel is dat panels onafhankelijk zijn. In Nederland waken de VBI's daarover; in Vlaanderen gebeurt dit door de Erkenningscommissie. Voor alle panels geldt dat de NVAO in elk geval een check uitvoert op de deskundigheid van het panel gegeven het belang van een kwalitatief goed samengesteld panel voor de verdere besluitvorming.

De professional master

Kenmerken van een goede professional master-opleiding:

- voldoende verdiepend tov bachelor
- voldoende gespecialiseerd voor getalenteerde en doorgaans ervaren hbo-bachelors die hun beroepsperspectief willen vergroten (complex, interdisciplinair, leidinggevend)
- minimaal 60 ECTS op masterniveau
- goede samenhang en opbouw programma leidend tot masterniveau
- serieuze studie-inspanning van de studenten met voldoende contact tussen docenten en studenten, en studenten onderling
- docenten met voldoende theoretische kennis én praktijkkennis op masterniveau met groeiende uitwisseling tussen hbo- en wo-docenten
- actieve rol van lectoraten met intensieve samenwerking tussen hogescholen en universiteiten, ook internationaal

NVAO-werkconferentie hbo-master, 21 juni 2007

De externe review commissie was overigens eerder kritisch over het verschil in de 'accreditatiemarkt' tussen Nederland en Vlaanderen.⁹ Het nieuwe stelsel in Nederland gaat uit van een andere constructie waarbij de instellingen primair verantwoordelijk zijn voor de deugdelijke samenstelling van de visitatiepanels. De uiteindelijke benoeming van de deskundigen behoeft de instemming van de NVAO. In Vlaanderen blijft de status van de evaluatieorganen vooralsnog ongewijzigd.

In haar zelfevaluatie rapport uit 2007 wijst de NVAO nog op een vitaal verschil: niet-geaccrediteerde Vlaamse opleidingen kunnen bij de overheid een herstelperiode aanvragen met behoud van het recht tot inschrijven van nieuwe studenten. De Nederlandse wet biedt deze mogelijkheid niet. De angst voor een negatieve beoordeling is dan ook groot en dat veroorzaakt ongewenste neveneffecten. Een negatief accreditatiebesluit betekent immers zo goed als een doodvonnis voor de opleiding. Daarom ligt een wetswijziging voor om opleidingen de kans te bieden de noodzakelijke verbeteringen aan te brengen in een periode van maximaal twee jaar.

Hoewel maximale afstemming tussen Nederland en Vlaanderen wordt nagestreefd, is een verder doorgevoerde harmonisatie van procedures en regels niet altijd wenselijk. Met respect voor ieders eigenheden slaagt de NVAO erin

gezamenlijk uitvoering te geven aan het stelsel. De legitimiteit van het externe kwaliteitszorgstelsel en de organisatie ontleent de NVAO aan de European Standards and Guidelines (ESG) waarin onafhankelijkheid ten opzichte van de overheid een groot goed is. Bovendien zijn de politieke culturen in beide landen en de mate van autonomie van de hogeronderwijsinstellingen niet identiek.

De effectiviteit en de meerwaarde van de samenwerking zijn ook door de externe review commissie bekeken. Zij komt tot de volgende conclusie: 'The major lesson learned is that, notwithstanding all the legislative, political and cultural differences between two countries, it is possible to develop a common accreditation system that is working quite efficiently in actual fact, thereby enabling, in principle, effective mutual recognition and diplomas.'¹⁰ Tegelijkertijd merkt de commissie op dat op een aantal punten verdere afstemming mogelijk moet zijn. Ze noemt daarbij expliciet de doelmatigheidstoets vóór de kwaliteitstoets in Nederland. De omkering was ten tijde van de externe review nog niet gerealiseerd maar is inmiddels een feit. En in het wetsvoorstel Versterking besturing is onder meer voorzien in een aanpassing van de herstelperiode voor Nederlandse opleidingen. Belangrijk hierbij is om goed in de gaten te houden dat harmonisatie gebeurt omwille van de meerwaarde en niet omwille van het per se gelijk willen optrekken.

Dezelfde externe review commissie stelt overigens ook een 'disparity' vast tussen Nederland en Vlaanderen: 'The Dutch higher education system is substantially larger; the system was implemented at an earlier stage in The Netherlands and the NVAO office is located in The Hague.' Na deze observatie vraagt zij aandacht voor de soms politiekgevoelige verschillen en zij adviseert vanwege de fysieke afstand 'to pay special attention to the Flemish stakeholders who need to feel as much part of the organization as their Dutch counterparts.'¹¹

Academiserende opleidingen

1 Decretale context

a Het decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (het structuurdecreet), art 58, art 123 § 3 en § 5, art 124 § 9, van 4 april 2003;

b Het Accreditatiekader Bestaande Opleidingen Vlaanderen van 14 februari 2005.

2 De tweecycloopleidingen aangeboden door hogescholen zijn omgevormd naar academische bachelor- en masteropleidingen (2004) waarbij in de beginfase het niveau bachelor en master wordt verondersteld aanwezig te zijn. De oriëntatie 'academisch' zal worden ontwikkeld in een tijdsperiode van ongeveer acht jaar (2005 – 2013).

3 In 2003 hebben de instellingen voor elk van de te academiseren opleidingen een omvormingsdossier ingediend bij de Vlaamse overheid (art 123 § 3). In het dossier is de opleiding beschreven en zijn de plannen en het tijdpad toegelicht voor de realisatie van de omvorming.

4 Het begrip 'academisering' wordt omschreven als 'de inbedding van onderwijs in wetenschappelijk onderzoek', waardoor het onderwijsprogramma sterker op onderzoek wordt gericht en de afgestudeerden van deze opleidingen over duidelijke onderzoekscompetenties beschikken' (werkgroep academisering, 29 juni 2005). Academisering wordt overigens vertaald als 'inbedded in research'. Het academiseringsproces omvat vier opgaven: (1) het ontwikkelen van een onderzoeksomgeving, (2) het investeren in personeel, (3) het creëren van de nodige randvoorwaarden en (4) het aanpassen van de doelstellingen en het programma van de opleiding.

Uit: Leidraad NVAO ten behoeve van de accreditatie van academiserende opleidingen; NVAO, oktober 2009

A large, solid red diagonal shape that starts from the top right corner and extends towards the bottom left corner, covering approximately the right half of the page.

Hoofdstuk 4 Balans

In alle sectoren – de zorg, de politiek, de economie etc. en dus ook het onderwijs – zorgen nieuwe stelsels voor scepsis, onrust en onzekerheid. Op elk stelsel valt wel wat af te dingen. Geen enkel systeem is zaligmakend, ook het huidige accreditatiestelsel niet. Dat besef vereist een zekere souplesse. De uitgangspunten hoefden echter nooit te worden gewijzigd. Tussentijdse evaluaties en voortschrijdend inzicht hebben er wel toe geleid dat bepaalde procedures zijn aangepast. En in de tweede fase van het stelsel zijn de verbeterpunten nog meer uitgewerkt. Uitgebreid stilstaan bij de tekortkomingen echter zou geen recht doen aan de positieve waardering van het huidige accreditatiestelsel en de NVAO.

Nog geen vijf jaar na de ondertekening van het accreditatieverdrag is het lastig om harde uitspraken te doen. Toch ondersteunen de verschillende externe onderzoeken en rapporten de indruk dat het stelsel en de NVAO naar behoren functioneren. Met de invoering van het stelsel zijn hogeronderwijsinstellingen zichtbaar meer aandacht gaan besteden aan interne kwaliteitszorg naar verwachting resulterend op de wat langere termijn in een meer structurele kwaliteitsverbetering op opleidingsniveau.

De balans is op te maken aan de hand van drie hoofdvragen:

- 1 Hebben het accreditatiestelsel en de NVAO bijgedragen aan het borgen en bevorderen van de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen?
 - 2 Is het verdrag inzake accreditatie effectief uitgevoerd?
 - 3 En is daarbij een efficiënte werkwijze gevolgd?
- Bij de beantwoording wordt ook een voorschot genomen op de verbeterpunten en de ontwikkeling van de tweede accreditatieronde.

Sonnet van de kwaliteit (Gerrit Komrij)¹²

Tegen de opmars van de beunhaas gaat de strijd
Hoe raken we in een tijd van surrogaat
En overvloed de ruggengraat niet kwijt?
Er is geen vrijheid denkbaar zonder maat.

Gezond verstand is vaak een rekenfeit
Het meest onstoffelijke valt te meten.
Je weet precies: dat is een mooie meid.
Of: ik zat naast een Judas bij het eten.

We kunnen zinnig twisten over smaak.
Zo is ook kwaliteit een klare zaak
Die te betrappen valt, professioneel,

Behalve dan dat steeds voortvluchtig deel:
Initiatief en inventiviteit

Copyright © 2001 Gerrit Komrij Portugal

Hebben het accreditiestelsel en de NVAO bijgedragen aan het borgen en bevorderen van de kwaliteit van het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen?

Transparantie

De kwintessens van het stelsel is het borgen en bevorderen van de kwaliteit van het hoger onderwijs. Het stelsel geeft inzicht in deze kwaliteit door het verlenen van een keurmerk aan opleidingen die aan bepaalde kwalitatieve maatstaven voldoen. Het stelsel maakt in elk geval kwaliteit zichtbaar en transparant. Nooit eerder zijn alle opleidingen in het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs op een consistente wijze beoordeeld door onafhankelijke deskundigen. Bepaalde uitkomsten van visitaties en de daarop gebaseerde accreditatiebesluiten hebben zeker aanleiding gegeven tot discussie, maar uit de diverse evaluatiemomenten blijkt dat veel spelers in het hoger onderwijs – ook de politiek – vertrouwen hebben in het stelsel en de NVAO. Dit vertrouwen vloeit onder meer voort uit de in overleg met het veld vastgestelde kaders en protocollen, de samenstelling van panels van onafhankelijke deskundigen, de nagestreefde consistentie in de besluitvorming en het internationale kader van het stelsel. Daarbij komt dat de NVAO in alle opzichten geprobeerd heeft respect te betonen voor de eigenheid en diversiteit van instellingen en opleidingen. Vertrouwen in het huidige stelsel en de NVAO hebben het mogelijk gemaakt om bij de ontwikkeling van de volgende accreditatieronde uit te gaan van vertrouwen in de kwaliteitszorg in het hoger onderwijs waardoor toetsing op maat mogelijk wordt: een beperkte vorm waar mogelijk en uitgebreider waar het moet. De mate waarin transparantie en vertrouwen in het stelsel wezenlijk bijdragen aan het vertrouwen in het hoger onderwijs is overigens minder makkelijk aan te tonen. Vooral in Nederland blijft de publieke opinie de opleidingen kritisch volgen.

Zuiverende werking

Bij tekortschietende kwaliteit zijn opleidingen opgeheven, verhinderd te starten of een hersteltraject ingegaan. Zwakkere opleidingen zijn ertoe aangezet zich te bezinnen over de matige en soms ondermaatse kwaliteit. Een onbekend aantal opleidingen van Nederlandse particuliere instellingen heeft zich wellicht nooit aangeboden voor accreditatie mogelijk vanwege een gebrek aan voldoende kwaliteitsgaranties. En de herbeoordeling van de onderzoeksmasters heeft onder meer aangetoond dat kennelijk niet alle opleidingen erin geslaagd zijn het topniveau te handhaven waarmee ze destijds zijn gestart. Het stelsel krijgt daardoor een zuiverende werking. Ooit vergeleek Frits van Oostrom,

toenmalig president van de KNAW, het aanbod aan bachelors en masters in het Nederlandse hoger onderwijs met de menukaart van een slechte Chinees.¹³ De wildgroei aan nieuwe opleidingen wordt nu enigszins ingeperkt door de ingevoerde doelmatigheidstoets voorafgaand aan de kwaliteitstoets. De Vlaamse overheid besloot al eerder – en met succes – om de overdaad aan opleidingen te saneren. De koepelorganisaties VLIR en VLHORA zijn dan ook terughoudend om nieuwe opleidingen te starten. Het aantal Vlaamse TNO-aanvragen is daardoor beperkt gebleven tot een twintigtal.

Voor studenten blijft de keuze echter groot, wellicht te groot, maar de beschikbare informatie over de kwaliteit van het aanbod kan helpen om die ene passende opleiding eruit te lichten. Mede daarom wordt thans de toegankelijkheid van de informatie onder de loep genomen. Zowel de beoordelings- en adviesrapporten waarop de besluiten zijn gebaseerd als de accreditatiebesluiten zelf, zijn openbaar. De uitkomsten van de externe beoordelingen en de NVAO-besluitvorming worden gepubliceerd op onder meer de NVAO-website. De omvang van rapporten en besluiten is echter prohibitief voor de raadpleging ervan. Studenten zouden hun voordeel ermee kunnen doen, maar dan moet de informatie op een meer toegankelijke wijze beschikbaar komen.

Kwaliteitsverbetering en kwaliteitsbevordering

Hoewel in het huidige accreditiestelsel de verantwoording ('accountability') alle aandacht krijgt, blijft de verbeterfunctie een wezenlijk onderdeel van het stelsel. Mogelijk is de verbeterfunctie met name in Nederland wat minder zichtbaar geworden omdat in het voortraject van accreditatie al belangrijke verbeteringen zijn doorgevoerd mede ingegeven door de zware sancties van niet-accreditatie. De NVAO-kaders voeren kwaliteitszorg op als een apart te beoordelen onderwerp, en de rapporten en besluiten maken zichtbaar op welke punten verbetermaatregelen zijn genomen en welke mogelijk nog aandacht behoeven. Opleidingen worden zo mede door het stelsel 'gedwongen' tot kwaliteitsbewaking en interne kwaliteitszorg. Dat neemt niet weg dat de ontwikkeling van een goed functionerend intern kwaliteitszorgsysteem voor vele instellingen en opleidingen nog een behoorlijke uitdaging is. Vooral het aangewezen onderwijs in Nederland heeft met vallen en opstaan een flinke verbeteringslag gemaakt al was het maar omdat het niet eerder participeerde in een extern kwaliteitszorgsysteem. Externe evaluaties kunnen dan zeer verhelderend zijn en resulteren in nieuwe initiatieven.

Overigens verbetering van de kwaliteit van het hoger onderwijs is natuurlijk in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de instellingen. Het stelsel en de NVAO kunnen kwaliteits-

Toetsingsproces nieuwe opleidingen

<i>Doelmatigheidstoets</i>	instelling & CDHO / Erkenningscommissie
<i>Kwaliteitstoets</i>	
– aanvraag	instelling
– eerste analyse	NVAO
– ontvankelijkheid	NVAO
– samenstelling panel	NVAO
– voorbereidend paneloverleg	panel
– [schriftelijke vragen	panel]
– locatiebezoek	panel
– oordeel	panel
– paneladvies	panel
– (ontwerp)besluit	NVAO
– bekendmaking besluit	NVAO

verbetering 'slechts' bevorderen. Naar de smaak van de externe review commissie kan het woordje 'slechts' beter achterwege worden gelaten. De commissie ziet hier een belangrijke taak weggelegd voor de NVAO en noemt daarbij expliciet het instrument van de systeembrede analyse zoals voorzien in richtlijn 2.8 van de ESG. De NVAO zou meer dan thans het geval is analyses kunnen uitvoeren op basis van de uitkomsten van accreditaties en de resultaten daarvan publiceren. Gemeenschappelijke 'issues and challenges' worden dan beter zichtbaar en bespreekbaar.¹⁴ Het Comité van Ministers ondersteunt deze visie en meent dat het de informatiefunctie van accreditatie en de transparantie zeker ten goede zou komen. Aan een plan van aanpak wordt gewerkt en de eerste vingeroefeningen zijn inmiddels gedaan.

Ruimte voor creativiteit en noviteit

De NVAO-kaders zijn open en flexibel, dwingend en tegelijk ruim. Dwingend omdat onverkort moet worden voldaan aan de kwaliteitseisen; ruim omdat ze creativiteit en noviteit niet in de weg staan. Het stelsel is voldoende open en flexibel om ook nieuwe opleidingen, nieuwe onderwijsconcepten, nieuwe samenwerkingsvormen etc. te beoordelen. Aan de roep om de kaders verder te operationaliseren heeft de NVAO ook nooit gehoor gegeven. Bewust is afgezien van gedetailleerde en normatief-prescriptieve kaders om de opleidingen de ruimte te geven zich te profileren en te onderscheiden zonder belemmerd te worden door een strak keurslijf. Veelzeggend in dit verband is een publicatie van de Nederlandse inspectie van het onderwijs over de werking van het stelsel met daarin een hoofdstuk getiteld 'Accreditatie: geen belemmering voor innovatie.'¹⁵ Het stelsel is er dan ook in geslaagd om een

Bijzonder kenmerk – bijzondere kwaliteit – bijzonder kwaliteitskenmerk

Opleidingen kunnen zich laten beoordelen op bijzondere kwaliteitskenmerken. De criteria daarvoor zijn apart terug te vinden in de accreditatiekaders. Aanvragen voor een bijzonder kwaliteitskenmerk worden tezamen ingediend met de accreditatieaanvraag. De beoordeling ervan staat los van de eigenlijke accreditatieaanvraag.

Nederland

In overleg met de stakeholders is in 2007 besloten tot het splitsen van bijzondere kwaliteitskenmerken in bijzondere kenmerken en bijzondere kwaliteit. De uitgangspunten zijn neergelegd in een addendum bijzondere kwaliteitskenmerken bij het bestaande accreditatiekader.

Hogeronderwijsinstellingen kunnen de beoordeling van een bijzonder kenmerk apart aanvragen bij een VBI. Opleidingen moeten dan kunnen aantonen dat zij op een onderdeel bijzonder zijn. Bij het beoordelen daarvan wordt uitgegaan van concretisering en onderscheidend karakter.

Bijzondere kwaliteit heeft te maken met de excellentie van een bepaald facet van het accreditatiekader. Ook de excellentie moet apart bij de VBI worden aangevraagd en worden aangetoond.

Vlaanderen

In Vlaanderen is niet gekozen voor een opsplitsing en gelden de criteria voor bijzondere kwaliteitskenmerken zoals opgenomen in het accreditatiekader (hoofdstuk 2.2).

Tot dusver zijn 13 bijzondere kenmerken en 8 bijzondere kwaliteitskenmerken verleend aan Nederlandse resp. Vlaamse opleidingen; aan 12 opleidingen in Nederland is bijzondere kwaliteit toegekend.

balans te vinden tussen harde criteria en een invulling passend bij de opleiding. Hiermee sluiten Nederland en Vlaanderen ook aan bij de recent geformuleerde Bologna-doelstelling 2020: bijdragen aan 'a Europe of knowledge that is highly creative and innovative.'¹⁶ Voorbeelden daarvan zijn de tweejarige onderzoeksmasters, de university colleges en de toekenning van bijzondere (kwaliteits)kenmerken.

Is het verdrag inzake accreditatie effectief uitgevoerd?

Keurmerk voor bestaande en nieuwe opleidingen

De opdracht van de accreditatieorganisatie neergelegd in met name artikel 1 – accreditatie van bestaande en toetsing van nieuwe opleidingen – is effectief uitgevoerd. Het verdrag biedt de NVAO voldoende ruimte om, binnen de kaders die wettelijk en decretaal zijn bepaald, te komen tot een goed gemotiveerd besluit voor elke accreditatieaanvraag. Het instrumentarium dat wordt ingezet bij twijfel over de oordelen in het rapport of de kwaliteit van de opleiding is eerder beperkt maar het volstaat. De NVAO zet deze instrumenten overigens in met de nodige voorzichtigheid. Dat de NVAO zich in een rap tempo tot beoordelingsautoriteit heeft ontwikkeld, heeft ertoe geleid dat besluiten nauwelijks worden aangevochten. De verwachting dat vele opleidingen de accreditatiedrempel niet zouden halen, is niet uitgekomen. En toch is de NVAO geen tandenloze tijger. Integendeel, de tanden voor Nederland zijn misschien te scherp.¹⁷ De sancties zijn immers zwaar en dat resulteert wel eens in vlakke adviesrapporten waarin de verbeterpunten minder zichtbaar zijn. Voorts is de NVAO niet gelukkig met het optreden van VBI's in de rol van adviseur en beoordelaar. De gevolgen hiervan op de externe beoordeling zijn niet altijd inzichtelijk voor de NVAO ondanks maatregelen die de onafhankelijkheid van de beoordeling moeten waarborgen. In het licht van de tweede fase wordt de rol van de VBI's dan ook heroverwogen.

Internationale vergelijkbaarheid

Het verdrag beoogt verder de internationale vergelijkbaarheid van het hoger onderwijs te bevorderen. In het stelsel is op verschillende niveaus aandacht voor de internationale component: alle Nederlandse en Vlaamse opleidingen in het hoger onderwijs zijn ingepast in de bachelor-masterstructuur conform de Bolognaverklaring; de studieduur van alle opleidingen wordt uitgedrukt in ECTS; externe evaluaties gebeuren door onafhankelijke panels die in beginsel beschikken over internationale deskundigheid; opleidingen worden ertoe aangezet zich te vergelijken met verwante buitenlandse opleidingen en over de grenzen heen te kijken, steeds vaker resulterend in internationale samenwerkingsverbanden; nationale kwalificatieraamwerken vergemakkelijken de internationale vergelijkbaarheid en maken het Nederlandse en Vlaamse hogeronderwijsstelsel toegankelijker voor buitenlandse instellingen, studenten en werkgevers; accreditaties van erkende kwaliteitsagentschappen worden geaccepteerd als beoordelingsrapporten (NL) of overgenomen (VL). Maar het werk is nog lang niet af. Ondanks de geboekte vooruitgang zijn het slechts de eerste stappen. Zo is de nagestreefde mobiliteit van met name studenten niet zichtbaar toegenomen.

Het gebrek aan inzicht in betrouwbare mobiliteitscijfers heeft ook de belangstelling getrokken van de Europese ministers, zoals uit de verklaring van de laatste ministersconferentie in Leuven is gebleken. De ministers hebben daar zowel opgeroepen tot een belangrijke vergroting van de mobiliteit als tot het verzamelen van betrouwbare gegevens hierover. In Nederland is overigens als gevolg van de inspanningen van onder andere NUFFIC aanzienlijk meer bekend geworden over de mobiliteit van de zogenaamde 'free movers'. Nog steeds hebben veel studenten belangstelling om een deel van hun studie in het buitenland te doen, maar het vermoeden bestaat dat door het inpassen van de bestaande programma's in de bachelor-masterstructuur in eerste instantie weinig ruimte overblijft voor echte internationalisering en studentenmobiliteit. Bovendien voorzien de NVAO-kaders in kwaliteitscriteria ook voor internationaal georiënteerde opleidingsonderdelen. Enerzijds wordt daarmee een kwaliteitsimpuls gegeven, anderzijds vinden opleidingen het soms lastig om te voldoen aan de kwaliteitseisen. In elk geval zijn instellingen bewuster gaan nadenken over de kwaliteit van internationalisering maar er is nog een lange weg te gaan. Internationale samenwerkingspartners zijn immers pas interessant als ze ook kwaliteit te bieden hebben.¹⁸ Vandaar ook de noodzaak om blijvend te investeren in goede, onderling afgestemde kwaliteitssystemen. Zonder deze kwaliteitsborging zijn nieuwe initiatieven zoals joint degrees een stuk lastiger te organiseren.¹⁹ Hoopgevend is dan weer dat Nederlandse en Vlaamse hogeronderwijsinstellingen het relatief goed doen, afgezet tegen de indicatoren voor kwaliteitszorg.²⁰

Internationale erkenning

Het stelsel en de NVAO genieten internationale erkenning in Europa en daarbuiten. Daarmee wordt invulling gegeven aan de uitdrukkelijke wens van beide verdragsluitende partijen om te komen tot een goed functionerend en internationaal erkend stelsel van accreditatie als absolute voorwaarde om de internationale vergelijkbaarheid van het hoger onderwijs te bevorderen. Uniek is de Nederlands-Vlaamse samenwerking met een werkkerrein in twee regio's, een Europese onderwijsruimte 'avant la lettre' volgens het NVAO-zelfevaluatie-rapport. Het binationale accreditatiestelsel en de NVAO worden daarom gezien als een waardevol experiment en een voorbeeld voor vergelijkbare toekomstige samenwerkingsvormen. Deze mening wordt ook gedeeld door de externe review commissie: 'NVAO is indeed a unique bi-national organization. The committee views the Treaty and the NVAO accreditation as a first example of a supranational higher education area. Of course it is not yet the envisaged European higher education area, but it is a step towards it and a step from which all European countries may learn.'²¹ Ook Annette Roeters, inspecteur-generaal van het onderwijs, roemt de NVAO om haar sterke positie op het terrein

Transnational Implications of Learning Outcomes

Learning Outcomes have applications at three levels:

- 1 Local level – individual third level institutions for describing modules and programmes.
- 2 National level – within each country for describing National Qualification Frameworks and systems for Quality Assurance.
- 3 International Level – facilitate clarity and transparency of qualifications and mutual recognition of qualifications.

Learning outcomes provide the common language in the clear description of programmes and modules. The ECTS system provides the common currency.

NVAO Seminar – 21 April 2009
The Hague, Netherlands
Dr Declan Kennedy, Department of Education,
University College Cork, Ireland

van de externe kwaliteitszorg die ook internationaal wordt erkend. Zij noemt het geen geringe prestatie waarvoor veel waardering bestaat.²²

Binationale samenwerking

De vraag of het verdrag effectief is uitgevoerd leidt vrijwel automatisch ook naar de vraag naar de meerwaarde van de binationale samenwerking die aan de basis van het verdrag ligt. Aan die meerwaarde wordt nauwelijks getwijfeld en wel om een aantal redenen.

- 1 Samenwerking in het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs is niet nieuw. Het stelsel heeft de samenwerking wel geïntensiveerd onder meer door het grote aantal visitaties uitgevoerd door Nederlands-Vlaamse panels, de binationale projecten (zoals voor learning outcomes en kwalificatieraamwerken) en de pilots in Nederland en Vlaanderen ter voorbereiding op de tweede fase van het stelsel. In beginsel zijn alle NVAO-activiteiten binationaal van opgezet, uitgezonderd de bijzondere opdrachten in opdracht van de Nederlandse of Vlaamse overheid.
- 2 Ook op instellings- en opleidingsniveau lijkt het verkeer over de Nederlands-Vlaamse grens heen te zijn toegenomen. Zo zijn er gezamenlijke initiatieven van de opleidingen logopedie ondanks of juist omwille van de verschillen. De inzet is dan afstemming maar niet ten koste van de eigenheid van de opleidingen.
- 3 Door de samenwerking is ook sprake van de noodzakelijke schaalvergroting en distantie. De pool van deskundigen wordt groter en door de meer gestructureerde samenwerking vinden

Wetsvoorstel versterking besturing (31.821)

Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en enige andere wetten onder meer in verband met de verbetering van het bestuur bij de instellingen voor hoger onderwijs, de collegegeldsystematiek en de rechtspositie van studenten

Artikel 5a.12a. Herstelperiode

- 1 Indien het accreditatieorgaan vaststelt dat de opleiding niet voldoet aan het accreditatiekader, bedoeld in artikel 5a.8, eerste lid, kan het eenmaal de geldigheidsduur van het laatst genomen accreditatiebesluit of het besluit waaruit blijkt dat de toets nieuwe opleiding met positief gevolg is ondergaan, verlengen met een periode van ten hoogste twee jaar. Daartoe gaat het accreditatieorgaan over indien het naar zijn oordeel aannemelijk is dat de opleiding binnen de gestelde termijn alsnog aan het accreditatiekader voldoet.
- 2 Het accreditatieorgaan maakt in het besluit tot verlenging van de geldigheidsduur melding van de te verbeteren aspecten van kwaliteit. Tevens kan het daarin procedurele voorwaarden opnemen.
- 3 Artikel 5a.9, zevende en achtste lid, is van overeenkomstige toepassing op het besluit tot verlenging.
- 4 In afwijking van artikel 5a.9, tweede lid, dient het instellingsbestuur bij het accreditatieorgaan een aanvraag om een besluit tot vaststelling dat de opleiding alsnog aan het accreditatiekader voldoet, in ten minste een half jaar voor afloop van de geldigheidsduur van het besluit tot verlenging van accreditatie.
- 5 Het besluit van het accreditatieorgaan, bedoeld in het vierde lid, geldt met ingang van het moment waarop het accreditatieorgaan de vaststelling, bedoeld in het eerste lid, heeft gedaan. Op het vaststellingsbesluit is artikel 5a.9, zevende en achtste lid, van overeenkomstige toepassing.

Bron: Eerste Kamer der Staten-Generaal

zij elkaar gemakkelijker, ook buiten de NVAO om. In een opiniërende bijdrage over het risico dat toenemende studentenaantallen tot kwaliteitsverlies van het onderwijs zouden leiden, merkt journalist Filip Verhoest op dat 'de kwaliteitscontrole op de universitaire opleidingen niet uitsluitend een Vlaamse aangelegenheid is. De Nederlanders werken mee aan die evaluaties, wat een

bijkomende garantie is.²³ En Den Haag zorgt voor een zekere afstand, letterlijk en figuurlijk, en niet alleen voor de Vlaamse instellingen.

- 4 De meerwaarde van het gezamenlijk opereren in internationaal perspectief is evident. Gewezen vicevoorzitter Guy Aelterman spreekt van een context waarin $1 + 1 = 3$.²⁴ Het stelsel en de NVAO hebben in vijf jaar een stevige reputatie opgebouwd in het buitenland juist mede dankzij het binationale karakter ervan.

De binationale opzet kan overigens slechts effectief zijn indien alle stakeholders doordrongen zijn van de gemeenschappelijke doelstellingen. De NVAO spant zich dan ook in om hen actief te betrekken bij de NVAO-activiteiten die per definitie Nederlands-Vlaams zijn vormgegeven. Mede tegen deze achtergrond adviseert de externe review commissie bij de beoordeling van ESG 3.8 om stakeholders en met name studenten en buitenlandse deskundigen op te nemen in de diverse NVAO-raden en -commissies om zo het draagvlak te vergroten.²⁵

Is een efficiënte werkwijze gevolgd?

Zorgvuldigheid en consistentie

In de diverse rapporten wordt geconstateerd dat het accreditatiestelsel en de NVAO naar behoren functioneren. Zorgvuldigheid en consistentie in de besluitvorming zijn essentieel, ook als daardoor de behandeltermijn soms wordt overschreden. Accreditatiebesluiten worden overigens zonder veel ophef geaccepteerd en geven weinig tot geen aanleiding tot publiek debat. Vertrouwen in de organisatie heeft ook geresulteerd in een aanzienlijke uitbreiding van de opdracht met extra taken. De NVAO was zelf nooit actief op zoek naar bijkomende taken. Nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs echter hebben beide overheden ertoe aangezet een beroep te doen op de NVAO voor advies of een kwaliteitstoets. Daarbij is het van belang om een goed evenwicht te bewaren tussen kernactiviteiten en specifieke vragen en opdrachten.

'Fit for purpose'

In het OECD-rapport geldt de 'personal capacity, flexibility and good will to respond effectively' als een van de sterke punten van het stelsel.²⁶ Op de kwaliteitscriteria valt niet af te dingen. Wel wil de NVAO maatwerk leveren waar nodig. Zo zijn speciale trajecten uitgezet voor de lerarenopleidingen en opleidingen in de gezondheidszorg tot tevredenheid van alle stakeholders. Ook voor de extra opdrachten is een flexibele en pragmatische opstelling essentieel. Al bij al concludeert de externe review commissie dat de NVAO goed werk verricht, 'fit for purpose' zoals richtlijn 2.4 van ESG vereist.²⁷ Bij de ontwikkeling van de tweede accreditieronde is maatwerk zelfs tot uitgangspunt verheven.

Accreditatielast

Vanuit efficiëntieoogpunt is in de verslagperiode de werkwijze hier en daar tussentijds aangepast. Bureaucratie en een te formalistische opzet veroorzaken terecht ergernis. Niet zozeer het stelsel zelf als wel de onzekerheid en de 'angst' hebben geleid tot een steeds verdergaande vorm van operationalisering van de kant van de opleidingen en hebben zo bijgedragen aan een toenemende bureaucatisering van het accreditatieproces. De bewijslast resulteerde ongewild in een accreditatielast met veel werk en veel papier. Dat alles leidde ook tot hogere kosten dan aanvankelijk geraamd. De kosten van een externe beoordeling van een accreditatieaanvraag bedragen gemiddeld € 15.000. Verder hebben instellingen extra financiële middelen ter beschikking gesteld voor het ontwikkelen en uitbouwen van hun interne kwaliteitszorgsysteem. Het is maar de vraag of deze investering meegerekend moet worden bij het opmaken van de balans.²⁸ Met het oog op 'ontbureaucratisering' zijn in de verslagperiode de procedures onder de loep genomen en maatregelen genomen om de accreditatielast te verminderen.

Dit is slechts gedeeltelijk geslaagd te noemen. Naar verwachting is wel de formalistische angel uit het accreditatieproces gehaald nu in de tweede fase van het stelsel gekozen is voor een andere insteek met instellingsaudits en beperkte opleidingsbeoordelingen. Herhaling van zetten en een mogelijk formalistische benadering worden hiermee tegengegaan. In elk geval moet de tweede accreditatieronde eenvoudiger en minder duur worden. Vandaar ook de gezamenlijke inspanning van de NVAO en de stakeholders om het accreditatieproces efficiënter te organiseren in de volgende ronde. In het verleden heeft de gelaagdheid van het huidige stelsel – instelling, VBI of evaluatieorgaan, NVAO – zo nu en dan ook aanleiding gegeven tot discussie. Niemand betwist het recht van de NVAO om eigenstandig oordelen te vormen; wel roept aanvullend onderzoek door de NVAO soms weerstand op, getuige ook het rapport van de externe review commissie. De bemoeienis wordt als hinderlijk en onvoorspelbaar ervaren, als 'excessive and inefficient'.²⁹ Intussen zijn afspraken met VBI's en evaluatieorganen verhelderd, en wordt in het nieuwe stelsel de laag van de VBI's formeel geschrapt, althans in Nederland. Ook de Vlaamse hoorzittingprocedure is inmiddels vereenvoudigd.

Internationale status

Eerder is al vastgesteld dat het functioneren van de NVAO niet onopgemerkt is gebleven in het buitenland: 'It goes unchallenged that NVAO is (fairly if not very) active in the international field.'³⁰ De NVAO heeft een duidelijk positie verworven in een wereldwijd netwerk van kwaliteitszorgorganisaties in het hoger onderwijs. Frank Vandenbroucke, voormalig minister van Onderwijs en lid van het Comité van Ministers, prijst de NVAO als een 'gelauwerde Europese voorloper'.³¹ Door haar status vervult de NVAO een voortrekkersrol in tal van binationale en multinationale samenwerkingenprojecten ter bevordering van de realisatie van de Bolognadoelstellingen. Enkele realisaties: de coördinatie van de in maart 2008 gelanceerde internationale studiekeuzesite Crossroads ontwikkeld binnen het TEAM-project, een initiatief van ECA; de verificatie van de Nederlandse en Vlaamse kwalificatieraamwerken (december 2008) en de daarop volgende certificering (maart 2009); de coördinatie van het ECA-project TEAM II met pilots voor de accreditatie van joint programmes (2009-2010).

Voorts kreeg de NVAO een goed rapportcijfer van de externe review commissie: op vrijwel alle punten voldoet de organisatie aan de European Standards and Guidelines van ENQA en de Code of Good Practice opgesteld door ECA. Volgens het Comité van Ministers is de NVAO met vlag en wimpel geslaagd voor deze review.³³ Het lidmaatschap van ENQA is dan ook verlengd. Daarmee is de internationale legitimiteit van de NVAO verzekerd, en in het verlengde daarvan, van het Nederlands-Vlaamse accreditatiestelsel. De commissie vraagt nog wel expliciet

First applications for inclusion on EQAR Communiqué from the Chair of the Register Committee³²

Brussels, 5 December 2008

Following examination of the applications received EQAR is now pleased to announce the first three quality assurance agencies to be listed on the European register of quality assurance agencies:

- National Agency for Quality Assessment and Accreditation of Spain (ANECA)
- Agency for Quality Assurance in the Catalan University System (AQU)
- Accreditation Organization of The Netherlands and Flanders (NVAO)

aandacht voor twee richtlijnen: het uitvoeren van breedteanalyses (ESG 2.8) en het formaliseren van de relaties met de stakeholders (ESG 3.8). Overige aanbevelingen zijn onder meer het intensiveren van de contacten met VBI's en evaluatieorganen om zoveel mogelijk 'ruis' uit het stelsel te halen en het aanbrengen van focus in het kwaliteitszorgbeleid van de NVAO. Inmiddels is gestart met het uitwerken van deze verbeterpunten. Het meest recente wapenfeit is de opname van de NVAO als één van de drie eerste Europese kwaliteitszorgorganisaties in het Europese register van kwaliteitsagentschappen EQAR.

Interne organisatie

Van een betrekkelijk kleine organisatie bij de start is de NVAO uitgegroeid tot een bureau met een vaste kerngroep van een veertigtal personeelsleden met een beperkt aantal medewerkers op projectbasis. Deze ontwikkeling houdt gelijke tred met de toename van de activiteiten sinds de NVAO op kruissnelheid werkt. Vooral de vele toetsingsprocedures voor nieuwe opleidingen, het toenemend belang van internationalisering en het groeiende aantal aanvullende taken verklaren de inzet van extra medewerkers. Verder wenst de NVAO als partner te opereren in een open onderwijsruimte en investeert zij daarom in haar contacten met de stakeholders: overheden, instellingen voor hoger onderwijs, VBI's, evaluatieorganen, studentenorganisaties en (koepel)organisaties in het Nederlandse en Vlaamse hoger onderwijs, alsmede met de internationale zusterorganisaties. Het uitwisselen van ervaringen en opvattingen gebeurt via diverse kanalen en activiteiten veelal in samenwerking met derden. Jaarcongressen, themadagen, werkbezoeken, workshops, lunchgesprekken, lezingen etc. vergroten de betrokkenheid van de stakeholders bij het accreditatieproces en kunnen een impuls geven aan het kwaliteitsbewustzijn. Ook deze activiteiten vragen om extra ondersteuning in personele zin.

A large, solid red diagonal shape that starts from the top right corner and extends towards the bottom left corner, covering the right half of the page.

Hoofdstuk 5 Verbeter- punten

Een aantal wijzigingen in protocollen en procedures is inmiddels doorgevoerd mede naar aanleiding van eigen waarnemingen en eerdere externe onderzoeken. Voorbeelden daarvan zijn de omkering van de doelmatigheidstoets in Nederland, de meer eenvoudige manier om additionele informatie te krijgen in Vlaanderen en de vergelijkende analyses. Met andere aanpassingen is al een begin gemaakt. Te denken valt aan de herstelperiode in Nederland en de vertegenwoordiging van stakeholders in raden en commissies. In dit voorlaatste hoofdstuk zijn de belangrijkste aanbevelingen voor verdere verbetering opgenomen die in eerste instantie een plek zullen moeten krijgen in de volgende fase van het accreditatiestelsel. Andere verbeterpunten hebben eerder betrekking op de werkwijze van de accreditatieorganisatie.

Meer inhoud

In het huidige stelsel is voorzien dat panels van peers zich expliciet uitspreken over de inhoud van de opleiding. Uit het OECD-onderzoek blijkt dat de focus van elke accreditatie gericht is op 'the right areas to provide assurance to all stakeholders that quality and standards are in place.'³⁴ De kaders vereisen dan ook een kwaliteitsoordeel over onder meer het programma, de inhoud van en de samenhang tussen de verschillende opleidingsonderdelen, beoordeling en toetsing, de afstudeerwerken, de kwaliteit van het personeel en het gerealiseerde niveau.

Toch overheerst de indruk dat het stelsel zich vooral richt op het proces en te weinig op de inhoudelijke aspecten van onderwijskwaliteit. Dat staat onder meer ook te lezen in het verslag van het samenwerkingsonderzoek van de Algemene Rekenkamer en het Rekenhof. Wellicht nog meer dan bij het visitatiestelsel lijken instellingen een strakke regie te voeren voor het samenstellen van de zelfevaluatie-rapporten (van bestaande opleidingen) en de aanvraagdossiers (voor nieuwe opleidingen) als eerste stap in het accreditatieproces. De belangen zijn dan ook groot gezien de reputatieschade en de sancties van een niet-accreditatie.

De uitdaging voor de opleiding is de empirisch ondersteunde benadering van zorg blijvend te koppelen aan belevingsgerichte zorg, die de individuele patiënt verder tot zijn recht laat komen. Continu leeft de vraag: hoe kunnen we academisch gevoerd onderzoek zo vertalen dat het leidt tot operationele kennis en omgezet kan worden in praktijkrelevante toepassingen. Wetenschappelijk onderbouwd cursusmateriaal, opdrachten in verband met literatuuranalyse, papers en bachelorproeven verplichten de student tot het verwerken van actuele kennis in zijn praktijkoefening.

Claire Nuytens verbonden aan de Bachelor in de verpleegkunde, Arteveldehogeschool, Gent. Uit: 'Verpleegkunde anno 2009', Artevelde magazine, mei 2009, p. 17.

Voorts is niet iedereen vertrouwd met het onderwijskundig jargon. Mogelijk komt hierdoor de betrokkenheid van de docenten in de verdrukking. In de plannen voor de tweede fase is rekening gehouden met dit kritiekpunt: in de beperkte opleidingsbeoordeling gaat het nog uitsluitend om de inhoud; een belangrijk deel van de processen kwam al eerder aan bod in de instellingsaudit. Toch is het raadzaam ervoor te waken dat de processen niet ongemerkt alsnog voluit op de agenda komen van de beperkte opleidingsbeoordeling.

Het is de uitdrukkelijke bedoeling om het externe kwaliteitszorgstelsel (weer) dichterbij de docent te brengen. In de tweede fase zal het idee van de sector als eigenaar van het stelsel dan ook in samenspraak met de koepelorganisaties een nadere invulling moeten krijgen, en niet alleen op papier. Een meer inhoudelijke discussie over de kwaliteit van de opleiding maar ook over de kwaliteit van het hoger onderwijs in het algemeen verdient aanbeveling. In diverse publicaties, toespraken en interviews mengt de NVAO zich in het publieke debat over kwaliteitsverbetering. Uiteenlopende thema's zijn inmiddels aangeroerd zoals het (over)aanbod van opleidingen, de beperkte (internationale) mobiliteit van de studenten, de universitaire bachelor als eindgraad, de behoefte aan maatwerk in het hoger onderwijs gezien de diversiteit van de studentenpopulatie, de oproep om de lat vooral hoog genoeg te leggen, de invulling van internationaliseringsbeleid op opleidingsniveau. Meer dan thans het geval is, zou de NVAO deze en andere kwesties op de agenda kunnen zetten voor overleg met de instellingen en de koepelorganisaties VLIR en VSNU, VLHORA, HBO-raad en Paepo. Systeembrede analyses zijn dan een prima handvat.

Meer dan basiskwaliteit

In de eerste fase van het stelsel wordt accreditatie verleend aan opleidingen die voldoen aan de basiskwaliteit of de generieke kwaliteitswaarborgen. 'Eerst basiskwaliteit, dan profilering' luidt het.³⁵ Toch beoogt het huidige stelsel wel degelijk profilering, alleen de mogelijkheden tot profilering worden lang niet altijd ten volle benut. Het vereist een extra inspanning om deze profilering bij voorkeur in een internationale context voor het voetlicht te brengen. Dat blijkt niet altijd even eenvoudig te zijn. Uit de pilots voor de ontwikkeling van de tweede fase is naar voren gekomen dat stakeholders deze stap nu wel willen zetten. Ook de review commissie meent dat de ambities van de instellingen verder reiken dan de basiskwaliteit.³⁶ Instellingen willen zich onderscheiden en studenten hebben behoefte aan meer gedifferentieerde beoordelingen. Daarom is het voornemen om in de tweede fase af te stappen van het dichotome eindoordeel en uitspraken te doen op een vierpuntsschaal voor de opleiding als geheel en niet alleen per criterium zoals thans het geval is. Verschillen in kwaliteit worden daarmee beter zichtbaar. Bovendien kan een dergelijke beoordeling ook als stimulans naar verbeteringen in de toekomst worden beschouwd. Deze wijziging ten opzichte van het huidige stelsel vereist een verdere professionalisering van de panels van onafhankelijke deskundigen die de opleidingen beoordelen.

Meer gerichte informatie over kwaliteit

Stakeholders hebben bij diverse gelegenheden aangegeven behoefte te hebben aan een betere informatievoorziening over de kwaliteit van de opleidingen. Informatie over de beoordeelde opleidingen bereikt aanstaande studenten en andere belangstellenden nog niet systematisch. Bovendien blijkt steeds opnieuw dat studenten zich bij hun keuze voor een bepaalde opleiding niet meteen laten leiden door een kwaliteitslabel. Een beter toegankelijke informatievoorziening over de uitkomsten van accreditatie kan studenten bewuster maken van het belang ervan. Het NVAO-communicatieplan wordt daarop aangepast.

Verdere professionalisering van panels

Een speciaal punt van aandacht blijft de samenstelling en de professionaliteit van de panels. De kwaliteit van het panel heeft immers duidelijk een impact op de kwaliteit van het adviesrapport en de beoordeling. Vertrouwen in de deskundigheid van de panels is dan ook een absolute voorwaarde voor het succes van het stelsel. De NVAO hecht dan ook zeer aan de vier dimensies van een panel: onafhankelijk, deskundig, voldoende breed en gezaghebbend. In de praktijk is het niet eenvoudig gebleken om de vier dimensies adequaat in te

vullen, zeker niet in het Nederlandse hbo, dat niet of nauwelijks clusterbeoordelingen kent. Aanvankelijk vormde de onafhankelijkheid het grootste struikelblok; thans lijkt de invulling van de internationale component problematisch alsook de deskundigheid met betrekking tot specifieke kenmerken van de aangeboden opleiding (afstandsonderwijs, werkplekleren, elektronische leerplatform, joint degrees etc). Aan een nadere omschrijving van de vereiste deskundigheden wordt daarom gewerkt, ook met het oog op de tweede fase van het accreditatiestelsel. Verder wordt in ECA-verband nagedacht over een gezamenlijke aanpak voor de training van peers. Ook bestaan plannen om secretarissen die de panels ondersteunen te scholen en te certificeren.

Meer realistische termijnen

Termijnen voor de beoordeling en behandeling van aanvragen liggen vast bij wet en decreet. Om diverse redenen zijn wel eens termijnen overschreden, door alle betrokkenen, maar vooral door de NVAO zelf. Nader onderzoek is wenselijk naar een meer realistische kalender, rekening houdend met de belangen van alle betrokkenen. Inzet zou moeten zijn een kortere doorlooptijd van de visitatie, een snellere opvolging van de accreditatie, een directere opvolging bij matige of onvoldoende kwaliteit en zo mogelijk gelijklopende termijnen voor Nederland en Vlaanderen. Een aandachtspunt vormt de cohortgewijze beoordelingen die de consistentie van de accreditatiebesluiten zeker bevorderen en de verbeterfunctie van het stelsel versterken. Eenzelfde panel van deskundigen bekijkt immers alle opleidingen in een cluster en dat levert vergelijkbare uitkomsten op. Clustergewijze beoordelingen kennen echter doorgaans een lange doorlooptijd van twee tot zelfs drie jaar. Een oplossing hiervoor is nog niet voorhanden. Wel wordt alvast gekeken naar ervaringen in het buitenland.

Meer projectmatige benadering voor extra taken

Bijna twintig extra taken verschillend in omvang zijn uitgevoerd in een periode van vijf jaar. Vrijwel alle taken zijn projectmatig vormgegeven nadat ze bij de NVAO zijn neergelegd. Niet zelden was sprake van grote tijdsdruk en alle hens aan dek. Reguliere taken kwamen daardoor wel eens in de verdrukking. Om de uitvoering van deze taken beheersbaar te houden is het wenselijk om al in een vroeg stadium te denken in termen van projecten met een realistische planning en een bijbehorend budget voor onder meer tijdelijk personeel. Beide – tijd en menskracht – zijn onontbeerlijk voor efficiënt projectmanagement. Door een betere voorbereiding kan de NVAO de onvoorziene taken makkelijker opvangen zonder de core business van accreditatie achter te stellen.

Pabo's

De NVAO kijkt met vertrouwen naar de ontwikkelingen binnen de pabo's. De afgelopen jaren is opnieuw hard gewerkt aan de kwalitatieve verbetering van de opleidingen. Toch is waakzaamheid geboden. In de afgelopen visitatieronde is immers gebleken dat nog niet alle pabo's ondubbelzinnig konden aantonen dat het gerealiseerde niveau van de abiturienten consistent op het bachelorniveau uit kwam. Mede daarom is bij de accreditatie van zeven pabo's een vervolgtraject ingezet dat uiterlijk in november 2009 wordt afgerond. De NVAO zou het toejuichen als alle pabo's zelf en gezamenlijk zouden besluiten om in 2012 het gerealiseerde niveau opnieuw door externen te laten beoordelen. Dit verdient aanbeveling omdat er geen discussie mag zijn over het niveau van de toekomstige leerkrachten in het primaire onderwijs.

De NVAO vraagt verder voortdurende aandacht voor het theoretisch gehalte en de diepgang van de opleidingen. Het voornemen om gemeenschappelijk de kennisbasis vast te stellen, niet alleen voor rekenen en wiskunde en voor taal, maar ook voor de andere vormingsgebieden, is daarbij een belangrijke stap. Het blijft evenwel de individuele verantwoordelijkheid van de opleidingen om een optimale balans tussen kennis, vaardigheden en attitude te realiseren en te borgen.

Tot slot wijst de NVAO op de ambities van de hogescholen zoals neergelegd in Kwaliteit als opdracht, het richtinggevend kader voor het beleid van de sector in de komende jaren. Dit kader is ambitieus en is ook een uitstekende leidraad voor de verdere kwaliteitsverbetering van de pabo's.

Uit: Systeembrede analyse hbo-bachelor Opleiding tot leraar basisonderwijs, NVAO oktober 2009

Hoofdstuk 6 Tot slot

Samen met de externe review commissie stelt het Comité van Ministers vast dat 'de NVAO haar toegevoegde waarde de afgelopen jaren heeft bewezen. Zo zijn de opleidingen onder het niveau van de basiskwaliteit door de mand gevallen, de interne kwaliteitszorg van instellingen heeft een forse impuls gekregen en de aanvragen voor nieuwe opleidingen hebben beduidend meer kwaliteit dan voorheen. Bovendien heeft accreditatie een forse impact op het aangewezen onderwijs in Nederland.'³⁷ Voortbouwend op deze resultaten zal in de komende periode de prioritaire aandacht uitgaan naar het afronden van de eerste fase van het accreditatiestelsel, het verder ontwikkelen en implementeren van de tweede fase en het blijven investeren in de Nederlands-Vlaamse samenwerking in een Europese context.

Voor wie er nog aan twijfelde: de binationale samenwerking levert aanzienlijk meer voordelen dan nadelen op, zowel binnen de beide nationale contexten als binnen de internationale context van Europese kwaliteitszorg(organisaties). De Europese Commissie is vrij uitgesproken en schuift de NVAO zelfs naar voren als 'good practice' voor 'joining forces'. Uitgaan van de overeenkomsten en een open dialoog zijn de ingrediënten voor de unieke succesformule. De verschillen in het accreditatie- en onderwijsstelsel van Nederland en Vlaanderen lijken overigens op het eerste gezicht groter dan ze zijn. In de uitvoering worden soms verschillende wegen gevolgd omdat de wetgeving dat nu eenmaal vereist. Inhoudelijk echter overheersen de overeenkomsten. Tijdens de voorbije vijf jaar is alvast ervaring opgedaan met verschillende regelgeving en procedures. Bij de ontwikkeling van de tweede fase van het stelsel hoopt de NVAO daarmee haar voordeel te doen. Bepaalde keuzes zullen dan zijn ingegeven door eerdere ervaringen.

Good Practice

Joining forces: NVAO is the joint quality assurance agency of the Netherlands and Flanders (Belgium). These territories share a common language but have significantly different higher education systems and degrees. The single agency helps to increase the evaluation resources and enhance the credibility of NVAO's quality seals.³⁸

Wat Nederland en Vlaanderen in elk geval gemeenschappelijk hebben en mogelijk zelfs dichter bij elkaar heeft gebracht, zijn de gedeelde onzekerheid en angst toen ruim vijf jaar terug het accreditatiestelsel werd geïntroduceerd. Het hoger onderwijs hield het hart vast. Er zouden flinke klappen vallen.

De gevolgen bleken echter minder desastreus. De eerste accreditatieronde heeft gelukkig duidelijk gemaakt dat het overgrote deel van de opleidingen voldoet aan de basis-kwaliteit. Voor slechts een beperkt aantal opleidingen was de vrees van het eerste uur terecht. Met name bij het toetsen van nieuwe opleidingen zijn heel wat aanvragen opnieuw naar de ontwerptafel verwezen of in de papiermand verdwenen.

In Nederland loopt de eerste beoordelingscyclus af eind 2009, in Vlaanderen eind 2012. Alle opleidingen worden in elke geval ten minste eenmaal beoordeeld; pas dan kan de volgende accreditatiecyclus van start gaan. In de tussenliggende periode wordt wel profijt getrokken uit de ervaringen van de voorbije vijf jaar, niet alleen door de NVAO, maar vooral ook door Vlaanderen. Het afronden van de eerste fase van het accreditatiestelsel zou daardoor wel eens een stuk eenvoudiger kunnen worden.

Intussen zal hard moeten worden gewerkt om de tweede fase van het stelsel begin 2011 te implementeren in Nederland. De voorbereidingen zijn in volle gang. Een eenvoudiger, meer inhoudelijk en minder duur stelsel is de inzet van de tweede accreditatieronde. Ook het beoogde nieuwe stelsel houdt vast aan programmabeoordeling maar zaken die voor alle opleidingen gelden, kunnen via een audit op instellingsniveau worden beoordeeld. Dat geldt zeker voor kwaliteitszorg maar ook voor bijvoorbeeld personeelsbeleid en studentenvoorzieningen. Deze werkwijze ontslaat de opleiding overigens niet van de plicht deze zaken aantoonbaar op orde te hebben. De combinatie van een instellingsaudit en de beperkte opleidingsbeoordeling biedt voldoende kwaliteitsgaranties.

Het stelsel biedt maatwerk met ruimte voor gedifferentieerde, gewogen oordelen. Naar verwachting worden daarmee de verschillen in kwaliteit duidelijker zichtbaar en komt ook de kwaliteitsverbetering beter tot uiting. Voorts wil het nieuwe stelsel een meer inhoudelijke discussie over kwaliteit op gang brengen, ook en vooral met docenten en studenten. Zij dreigen in het huidige stelsel wel eens te verdwijnen in het kluwen van regels en de stapels papierwerk. Bij de samenstelling van de visitatiepanels krijgen instellingen en opleidingen zelf een rol zodat zij directer betrokken zijn bij het accreditatieproces. De focus van de gesprekken met peers zal dan de inhoud van de opleiding zijn, eerder dan de processen die op een hoger aggregatieniveau al aan bod kwamen. Deze directe benadering moet bijdragen aan een gezondere kwaliteitscultuur waarin continue verbetering centraal staat. Bij kwaliteitszorg die piekt als de visitatiecommissie langskomt, heeft immers niemand veel baat.

A large, solid red diagonal shape that starts from the top right corner and extends towards the bottom left corner, covering the right half of the page.

Hoofdstuk 7 Bijlagen

7.1 / Afkortingen

AASCB	The Association to Advance Collegiate Schools of Business	NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie
ASIIN	Akkreditierungsagentur für Studiengänge der Ingenieurwissenschaften, der Informatik, der Naturwissenschaften und der Mathematik e.V.	OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
BVE	Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie	OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
CDHO	Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs	PAEPON	Platform van Aangewezen / Erkende Particuliere Onderwijsinstellingen in Nederland
Certiked	Certiked VBI bv, Lloyd's Register Nederland B.V.	QANU	Quality Assurance Netherlands Universities
CHEPS	Center for Higher Education Policy Studies (Universiteit Twente)	QF-EHEA	Qualification Framework European Higher Education Area
CTI	Commission des Titres d'Ingénieurs	TEAM	Transparent European Accreditation decisions and Mutual recognition agreements
CVO	Centra voor Volwassenenonderwijs	TNO	toets nieuwe opleiding
EAEVE	The European Association of Establishments for Veterinary Education	UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
EAPAA	European Association for Public Administration Accreditation	VBI	Visiterende en Beoordelende Instantie
ECA	European Consortium for Accreditation in Higher Education	VL	Vlaanderen
EHEA	European Higher Education Area	VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
ENIC	European Network of Information Centres on Recognition and Mobility	VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
ENQA	European Association for Quality Assurance in higher education	VSNU	Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten
EQAR	European Quality Assurance Register for Higher Education	vwo	voortgezet wetenschappelijk onderwijs
ESG	European Standards and Guidelines	ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan
ETS	European Creditpoint Transfer System		
EUR-ACE	Accreditation of European Engineering Programmes and Graduates		
FIBAA	Internationale Stiftung für Qualität bei Bachelor und Masterstudiengängen (Foundation for International Business Administration Accreditation)		
hbo	hoger beroepsonderwijs		
Hobéon	Hobéon Certificering bv		
HOR	Hogeronderwijsregister		
INQAAHE	International Network for Quality Assurance Agencies in Higher Education		
KNAW	Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen		
MBA	Master of Business Administration		
NAO	Nederlands Accreditatie Organisatie		
NARIC	National Academic Recognition Information Centre		
NL	Nederland		
NQA	Netherlands Quality Agency		
NUFFIC	The Netherlands Organisation for International Cooperation in Higher Education		

7.2 / Verwijzingen

- 1 Vlaams Parlement, *Verslag gedachteswisseling over vijf jaar werking van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) en over de externe evaluatie van de NVAO*; Brussel, zitting 2008-2009, 3 februari 2009.
- 2 Commission of the European Communities, *Report from the Commission to the Council, the European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Report on Progress in Quality Assurance in Higher Education*; Brussel, 24 september 2009, p. 8.
- 3 Westerheijden, D., e.a., *New Degrees in the Netherlands. Evaluation of the Bachelor-Master Structure and Accreditation in Dutch Higher Education. Final Report*; Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS) in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag, augustus 2009, p. 69.
- 4 Westerheijden, D., e.a., *New Degrees in the Netherlands. Evaluation of the Bachelor-Master Structure and Accreditation in Dutch Higher Education. Final Report*; Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS) in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag, augustus 2009, p. 6.
- 5 <http://www.eacaconsortium.net>
- 6 <http://www.grossroads.eu>
- 7 Commission of the European Communities, *Report from the Commission to the Council, the European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Report on Progress in Quality Assurance in Higher Education*; Brussel, 24 september 2009, p. 5.
- 8 NVAO, *Stuwmeren en stroomversnellingen. Jaarverslag NVAO 2008*; Den Haag, juni 2009, p. 7.
- 9 NVAO, *Report of the Committee for the Review of the Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)*; Den Haag, september 2007, pp. 24-25.
- 10 NVAO, *Report of the Committee for the Review of the Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)*; Den Haag, september 2007, p. 55.
- 11 NVAO, *Report of the Committee for the Review of the Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)*; Den Haag, september 2007, p. 57.
- 12 Commissie Accreditatie Hoger Onderwijs, *Prikkelen Presteren Profileren. Ein rapport*; Amsterdam, september 2001, p. 4.
- 13 Oostrom, F. van, *Onderzoekend onderwijs. Jaarrede voor de Verenigde Vergadering van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen gehouden op 8 mei 2006*; Amsterdam, mei 2006, p. 10.
- 14 NVAO, *Report of the Committee for the Review of the Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)*; Den Haag, september 2007, pp. 37-39 en p. 56.

- 15 Inspectie van het onderwijs, *Accreditatie in werking. Beoogde en niet-beoogde effecten*; Utrecht, juni 2006, pp. 22-23.
- 16 The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the New Decade. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education; Leuven / Louvain-la-Neuve, 28-29 april 2009.
- 17 Dittrich, K., 'Te streng accrediteren is ook niet goed'; Hoger Onderwijs Persbureau, 28 mei 2009.
- 18 Dittrich, K., 'We moeten af van dat academisch toerisme'; In: *Transfer*, november 2007, pp. 8-10.
- 19 Aelterman, G., 'Kwaliteit kan nog beter verankerd worden'; In: *ScienceGuide*, 22 april 2009.
- 20 Bologna Follow-up Group to the Ministerial Conference in Leuven/Louvain-la-Neuve, *Bologna Process Stocktaking Report 2009*; Leuven/ Louvain-la-Neuve, 28-29 april 2009.
- 21 NVAO, *Report of the Committee for the Review of the Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)*; Den Haag, september 2007, p. 55.
- 22 Roeters, A., 'Is het HO goed zo?' Lezing Hogeschool Windesheim; Zwolle, 2 september 2009.
- 23 Verhoest, F., 'Geen nivellering. Waarom het onzin is dat meer studenten gelijkstaat aan minder kwaliteit'; In: *De Standaard*, Brussel, 9 september 2009, p. 22.
- 24 Aelterman, G., 'Eindresultaat 3 jaar accreditatie Vlaanderen is positief'; In: *Delta*, september 2008, pp. 4-8.
- 25 NVAO, *Report of the Committee for the Review of the Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)*; Den Haag, september 2007, pp. 45-48.
- 26 OECD, *Thematic Review of Tertiary Education. The Netherlands*; Organisation for Economic Co-operation and Development; mei 2007, p. 56.
- 27 NVAO, *Report of the Committee for the Review of the Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)*; Den Haag, september 2007, pp. 33-35.
- 28 Voor meer informatie over de kosten van accreditatie wordt verwezen naar het rapport van de Inspectie van het onderwijs, *Accreditatie: de kosten in kaart. Meerkosten ten opzichte van visitatie*; Utrecht, oktober 2005. Een onderzoek naar de kosten in Vlaanderen heeft vooralsnog niet plaatsgevonden. Ervan uitgegaan mag worden dat de kosten in Nederland en Vlaanderen echter vergelijkbaar zijn.
- 29 NVAO, *Report of the Committee for the Review of the Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)*; Den Haag, september 2007, p. 25.
- 30 NVAO, *Report of the Committee for the Review of the Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)*; Den Haag, september 2007, p. 50.
- 31 ScienceGuide, 'Vlaanderen houdt NVAO hoog'; 25 februari 2009.

- 32 EQAR, *First applications for inclusion on EQAR. Communiqué from the Chair of the Register Committee*; Brussels, 5 December 2008, p. 2.
- 33 NVAO, *Beleidsreactie Comité van Ministers over de internationale peer review van de NVAO*; Den Haag/Brussel, 2008.
- 34 NVAO, *Thematic Review of Tertiary Education. The Netherlands*; Organisation for Economic Co-operation and Development; mei 2007, p. 56.
- 35 Inspectie van het onderwijs, *Accreditatie in werking. Beoogde en niet-beoogde effecten*; Utrecht, juni 2006, pp. 24-28.
- 36 NVAO, *Thematic Review of Tertiary Education. The Netherlands*; Organisation for Economic Co-operation and Development; mei 2007, p. 52.
- 37 NVAO, *Beleidsreactie Comité van Ministers over de internationale peer review van de NVAO*; Den Haag/Brussel, 2008.
- 38 *Commission of the European Communities, Report from the Commission to the Council, the European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Report on Progress in Quality Assurance in Higher Education*; Brussel, 24 september 2009, p. 8.

7.3 / Bronnen

- Aelterman, G., 'Eindresultaat 3 jaar accreditatie Vlaanderen is positief'; In: *Delta*, september 2008.
- Aelterman, G., 'Kwaliteit kan nog beter verankerd worden'; In: *ScienceGuide*, 22 april 2009.
- Bologna Follow-up Group to the Ministerial Conference in Leuven/Louvain-la-Neuve, *Bologna Process Stocktaking Report 2009*; Leuven/ Louvain-la-Neuve, 28-29 april 2009.
- Commissie Accreditatie Hoger Onderwijs, *Prikkelen Presteren Profileren. Eindrapport*; Amsterdam, september 2001
- Commission of the European Communities, *Report from the Commission to the Council, the European Parliament, The European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Report on Progress in Quality Assurance in Higher Education*; Brussel, 24 september 2009.
- Dittrich, K., 'We moeten af van dat academisch toerisme'; In: *Transfer*, november 2007.
- Dittrich, K., 'Over diversiteit en doorlopende leerlijnen: naar een cultuuromslag in het hoger onderwijs'; Toespraak tijdens 24ste Dies Natalis Open Universiteit Nederland, 25 september 2008.
- Dittrich, K., 'Te streng accrediteren is ook niet goed'; Hoger Onderwijs Persbureau, 28 mei 2009.
- EQAR, *First applications for inclusion on EQAR. Communiqué from the Chair of the Register Committee*; Brussels, 5 December 2008.
- Inspectie van het onderwijs, *Accreditatie: introductie*; Utrecht, oktober 2005.
- Inspectie van het onderwijs, *Accreditatie in internationaal perspectief. Zorg voor internationale kwaliteit*; Utrecht, oktober 2005.
- Inspectie van het onderwijs, *Accreditatie: de kosten in kaart. Meerkosten ten opzichte van visitatie*; Utrecht, oktober 2005.
- Inspectie van het onderwijs, *Accreditatie in werking. Beoogde en niet-beoogde effecten*; Utrecht, juni 2006.
- Inspectie van het onderwijs, *Accreditatie: de opleiding aan het werk. Het accreditatieproces in de praktijk*; Utrecht, december 2006.
- Lamberts, S., 'Het woord is aan de rector', In: *Verbondenheid stad en universiteit. Rectoraats-overdracht. Toespraken, lofredes en intentieverklaring. Opening Academisch Jaar 2009-2010*; Erasmus Universiteit Rotterdam, 31 augustus 2009.
- NVAO, *Report of the Committee for the Review of the Accreditation Organisation of the Netherlands and Flanders (NVAO)*; Den Haag, september 2007.

- NVAO, *Beleidsreactie Comité van Ministers over de internationale peer review van de NVAO*; Den Haag/Brussel, 2008.
- NVAO i.o., *Jaarverslag 2003*; Den Haag, juni 2004.
- NVAO, *Jaarverslag 2004*; Den Haag, juni 2005.
- NVAO, *Jaarverslag 2005*; Den Haag, juni 2006.
- NVAO, *Jaarverslag 2006*; Den Haag, juni 2007.
- NVAO, *Jaarverslag 2007*; Den Haag, juni 2008.
- NVAO, *Research Master Review 2007*. De verkenning van een nieuw domein; Den Haag, december 2007.
- NVAO, *Stuwmeren en stroomversnellingen. Jaarverslag 2008*; Den Haag, juni 2009.
- NVAO, *Zelfevaluatie rapport van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie*; Den Haag, 16 april 2007.
- Oostrom, F. van, *Onderzoekend onderwijs. Jaarrede voor de Verenigde Vergadering van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen gehouden op 8 mei 2006*; Amsterdam, mei 2006.
- OECD, *Thematic Review of Tertiary Education. The Netherlands; Organisation for Economic Co-operation and Development*; mei 2007.
- Roeters, A., 'Is het HO goed zo?' Lezing Hogeschool Windesheim; Zwolle, 2 september 2009.
- ScienceGuide, 'Vlaanderen houdt NVAO hoog'; 25 februari 2009.
- *The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the New Decade. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education*; Leuven / Louvain-la-Neuve, 28-29 april 2009.
- *Tweede Kamer, Kwaliteitsverslag in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Verslag aan het Vlaams Parlement en de Tweede Kamer der Staten-Generaal*; Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, 31 554, nrs,1-1.
- Verhoest, F., 'Geen nivellering. Waarom het onzin is dat meer studenten gelijkstaat aan minder kwaliteit'; In: *De Standaard*, Brussel, 9 september 2009.
- *Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Vlaamse Gemeenschap van België inzake de accreditatie van opleidingen binnen het Nederlanden en Vlaamse hoger onderwijs*; Den Haag/ Brussel 2003.

- Vlaams Parlement, *Verslag over kwaliteitsbewaking in het hoger onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Verslag van het Rekenhof en de Algemene Rekenkamer aan het Vlaams Parlement en de Tweede Kamer der Staten-Generaal*; Brussel/Den Haag, zitting 2007-2008, 4 september 2008, Stuk 37-I (2007-2008) – Nr. 1.
- Vlaams Parlement, *Verslag gedachtewisseling over vijf jaar werking van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) en over de externe evaluatie van de NVAO*; Brussel, zitting 2008-2009, 3 februari 2009, Stuk 2082 (2008-2009) – Nr. 1.
- Westerheijden, D., e.a., *New Degrees in the Netherlands. Evaluation of the Bachelor-Master Structure and Accreditation in Dutch Higher Education. Final Report*; Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS) in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag, augustus 2009.

Colofon

Vijf jaar NVAO Kwaliteit getoetst
© januari 2010

Tekst NVAO

Vormgeving Smidswater Den Haag

Drukwerk Edauw + Johanissen, Den Haag

NVAO

Nederlands- Vlaamse Accreditatieorganisatie

Parkstraat 28 / 2514 JK Den Haag

Postbus 85498 / 2508 CD Den Haag

Nederland

T +31 (0)70 312 23 00

F +31 (0)70 312 23 01

E info@nvao.net

www.nvao.net

NVAO

Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie

Parkstraat 28 / 2514 JK Den Haag
Postbus 85498 / 2508 CD Den Haag
Nederland

T +31 (0)70 312 23 00

F +31 (0)70 312 23 01

E info@nvaio.net

www.nvaio.net